

**MANNER-SUOMEN MAASEUDUN
KEHITTÄMISOHJELMAN 2007-2013
VUODEN 2007 VUOSIKERTOMUS**

**Maa- ja metsätalousministeriö
19.6.2008**

Hyväksytty seurantakomitean kokouksessa 28.5.2008

MANNER-SUOMEN MAASEUDUN KEHITTÄMISOHJELMAN 2007-2013 VUODEN 2007 VUOSIKERTOMUS

Sisällysluettelo

1. Johdanto	3
2. Toimintaympäristö	3
2.1. Yleinen toimintaympäristö	3
2.2. Maaseutuelinkeinojen toimintaympäristö	4
3. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma	6
3.1. Toimintalinja 1: Maa- ja metsätalouden kilpailukyvyyn parantaminen	6
3.2. Toimintalinja 2: Ympäristön ja maaseudun tilan parantaminen	6
3.3. Toimintalinja 3: Maaseutualueiden elämänlaatu ja maaseudun elinkeinoelämän monipuolistaminen	7
3.4. Toimintalinja 4: Leader	7
3.5. Ohjelmanmuutokset vuonna 2007	8
4. Ohjelman toimeenpano vuonna 2007	9
4.1. Toimeenpanon aikataulut	9
4.2. Kansalliset säädökset	10
4.3. Hakumateriaali	11
4.4. Tarkastusmenettelyt	12
4.5. Tietojärjestelmät	16
4.6. Maksatukset	20
4.7. Koulutus ja viestintä	22
4.8. Maaseutuverkosto	23
5. Ohjelman seuranta ja arviointi	24
5.1. Seurantakomitea	24
5.2. Seuranta	25
5.3. Arviointi	27
5.4. Toimenpiteiden toteutuminen tavoitteisiin nähden	28
5.5. Täydentävyys muista yhteisen maatalouspolitiikan ja koheesiopolitiikan välineistä sekä Euroopan kalatalousrahastosta rahoitettujen toimien kanssa	31
5.6. Maaseuturahaston ja muiden rahoitusvälineiden välinen johdonmukaisuus	32
6. Toimeenpanon kehittäminen ja ohjelman muutostarpeet	32
6.1. EU- tarkastukset	32
6.2. Hallinnon näkökulma	32
6.3. Asiakkaan näkökulma	33
6.4. Ohjelman muutostarpeet	34

Liitteet

1. JOHDANTO

Suomen maaseudun kehittämisstrategia 2007-2013 (myöhemmin strategia) valmisteltiin maa- ja metsätalousministeriön asettamassa maaseudun kehittämisen strategiaryhmässä yhtenä kokonaisuutena koko Suomea koskevaksi. Se luo pohjan Manner-Suomen ja Ahvenanmaan maaseudun kehittämisohjelmille. Valtioneuvosto hyväksyi strategian 3.8.2006 ja Euroopan yhteisöjen komission huomioiden perusteella täydennettynä 8.2.2007. Strategia toimitettiin tiedoksi komissiolle.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan 2007-2013 (myöhemmin ohjelma) sisältyviä tukijärjestelmiä alettiin valmistella vuoden 2005 alussa ministeriön asettamissa laajoissa työryhmissä, joissa oli edustus sidosryhmistä ja aluehallinnosta. Valmisteluryhmien luonnokset lähetettiin loppuvuodesta 2005 laajoille lausuntokierroksille. Ohjelmaluonnos, ennakoarviointi ja siihen sisältyvä ympäristöselostus julkaistiin ja ne olivat yleisön nähtävillä ja kommentoitavana maa- ja metsätalousministeriön internetsivuilla 14.6.-14.7.2006. Valtioneuvosto hyväksyi 3.8.2006 ohjelman toimitettavaksi komissiolle. Neuvotteluja komission kanssa käytiin ohjelman sisällöstä jo valmistelun aikana sekä tiiviisti komissiolle elokuussa 2006 toimitetun esityksen pohjalta. Ohjelma hyväksyttiin maaseudun kehittämiskomiteassa 20.6.2007. Komission päätös ohjelman hyväksymisestä saatiin 10.8.2007. Ohjelma löytyy osoitteesta <http://www.maaseutu.fi/fi/index/maaseutuohjelma.html>.

Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 mukainen ohjelma kattaa neljä toimintalinjaa: maa- ja metsätalouden kilpailukyvyyn parantaminen, ympäristön ja maaseudun tilan parantaminen, maaseutualueiden elämänlaatu ja maaseutuelinkeinojen monipuolistaminen sekä Leader-toimintatapa. Ohjelman kokonaisrahoitus koko ohjelmakaudelle on 7 408 milj. euroa (maaseuturahaston osuus 2 062 milj. euroa).

Ohjelman toimeenpano käynnistyi täysipainoisesti toimintalinjan 2 osalta heti ohjelmakauden alussa. Toimintalinjoilta 1, 3 ja 4 rahoitettavien yritystukien haku alkoi kesäkuussa ja hanketukien haku syyskuussa. Maa- ja metsätalousministeriö valitsi 21.8.2007 Euroopan yhteisön ensimmäiset ohjelmakauden 2007-2013 Leader-toimintaryhmät. Toimintalinjan 1 maatalouden rakennetukien (nuorten viljelijöiden aloitustuki ja maatilojen nykyaikaistaminen) samoin kuin toimintalinjan 2 eläinten hyvinvointia edistävien tukien ja ei-tuotannollisten investointien rahoitus aloitetaan ohjelmasta vasta vuoden 2008 aikana. Maa- ja metsätalouden hallinnonalan, samoin kuin viljelijöiden ja muiden mahdollisten tuen hakijoiden kouluttaminen uusiin tukijärjestelmiin aloitettiin välittömästi ohjelman luonnosten valmistuttua. Lisäksi maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan virkamiehet osallistuivat ja toimivat kouluttajina useissa muissa koulutustapahtumissa ja neuvottelupäivillä.

Yli 200 henkilöä työllistävä Maaseutuvirasto aloitti toimintansa maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla 1.5.2007 Helsingissä. Maaseutuvirasto hoitaa viljelijätukien, maaseudun yritys- ja kehittämistukien sekä markkinatukien toimeenpanoa. Maaseutuvirasto palvelee maatilayrityksiä, maanviljelijöitä, maaseudun mikroyrityksiä ja maaseudun kehittäjiä kyläyhdistyksistä yliopistoihin. Maaseutuvirasto toimii Suomen maksajavirastona ja vastaa EU:n maataloustuki- ja maaseuturahaston varojen käytöstä Suomessa. Maaseutuvirasto siirtyy Seinäjoelle vuosien 2008-2011 aikana.

Tässä kertomuksessa kuvataan Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2007-2013 toimeenpanon vaiheet vuonna 2007 sekä tilanne vuoden lopussa.

2. TOIMINTAYMPÄRISTÖ

2.1. Yleinen toimintaympäristö

Talous

Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan Suomen bruttokansantuote kasvoi vuonna 2007 EU-15 – jäsenmaista kaikkein eniten eli 4,4 %, mikä oli kuitenkin hieman vähemmän kuin vuonna 2006. Pitkään jatkuneen nopean talouskasvun arvioidaankin olevan nyt päättymässä ja laskevan 2,5-3,0 %:n tasolle.

Pitkällä aikavälillä kasvumahdollisuudet ovat ensisijaisesti tuottavuuden kasvun varassa. Bruttokansantuotteesta alkutuotannon osuus on edelleen voimakkaassa laskussa.

Alueellisesti bruttokansantuote kasvoi vuodesta 2005 vuoteen 2006 kaikissa muissa maakunnissa paitsi Kanta-Hämeessä, Pirkanmaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla; lisäksi Keski-Pohjanmaa ja Lappi pääsivät niiden maakuntien joukkoon, joissa bruttokansantuote ylittää yhteisön keskiarvon. Alueellisen erilaistumisen arvioidaan olevan tasaantumassa, vaikkakin erot alueiden välillä ovat edelleen suuret.

Väestö ja työvoima

Suomen virallinen väkiluku 31.12.2007 oli 5 300 484 (kasvua 23 529 henkeä vuoteen 2006 verrattuna). Määrällisesti ja suhteellisesti väestön määrä lisääntyi eniten Uudellamaalla ja väheni eniten Etelä-Savossa. Maaseudulla asui noin 2,2 milj. asukasta, mistä harvaanasutulla ja ydinmaaseudulla 1,3 milj. asukasta eli 25 % suomalaisista. Väestön väheneminen maaseudulla on tasaantunut, mutta sen väestörakenne on vinoutunut. Harvaan asutun maaseudun väkiluku väheni edellisvuodesta noin 1,2 % ja ydinmaaseudun noin 0,1 %. Mikäli kehitys jatkuu nykyisen kaltaisena, Tilastokeskuksen vuoden 2007 väestöennusteen mukaan väestön kasvu jatkuu koko maassa vuoteen 2030 saakka ja suurimmat väestön menettäjät tulevat olemaan Kainuu, Etelä-Savo, Lappi ja Pohjois-Karjala, kun taas Ahvenanmaan, Uudenmaan, Itä-Uudenmaan ja Pirkanmaan väestön määrä kasvaa voimakkaasti.

Vuonna 2007 keskimääräinen työllisyysaste Suomessa oli 69,9 %, mikä merkitsi työllisyysasteen kasvua prosenttiyksiköllä edellisestä vuodesta. Työttömyysaste laski vastaavasti vuoden 2006 7,7 %:sta vuonna 2007 6,9 %:iin. Lissabonin strategian mukaiset naisten ja ikääntyvien työllisyysastetavoitteet vuodelle 2010 Suomi on jo ylittänyt ja keskimääräinen työllisyysastekin lähes saavutettu. Merkittävä tekijä työvoiman tarjonnan kasvussa on ollut eläkkeelle siirtymisen myöhentyminen. Eniten työllisten määrä kohosi yksityisissä palveluissa ja rakentamisessa. Monilla aloilla ilmeni myös pulaa ammattitaitoisesta työvoimasta. Työllisyyden kasvun arvioidaan vähitellen hidastuvan kysynnän kasvun mukaisesti.

Talouden suotuisa kehitys on heijastunut työllisyyteen lähes kautta koko Suomen. Alueittain uusia työpaikkoja on syntynyt aiempia vuosia tasaisemmin. Uusista työpaikoista lähes kolmannes on kuitenkin sijoittunut Uudellemaalle ja erityisesti pääkaupunkiseudulle. Suhteellisesti suurinta työpaikkojen lisäys on Pohjanmaalla, Pirkanmaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla.

Maankäyttö

Manner-Suomen maapinta-ala oli vuoden 2007 lopussa 30,3 milj. hehtaaria. Siitä metsätalousmaata oli 26,2 milj. hehtaaria eli 86,5 % maa-alasta. Vuonna 2007 käytössä olevaa maatalousmaata oli 2,4 milj. hehtaaria, mikä oli 7,9 % koko maa-alasta. Muu maa-ala eli 1,7 milj. hehtaaria oli rakennettua ympäristöä, teitä, viljelemätöntä maatalousmaata ja muuta maan erityiskäyttöä.

2.2. Maaseutuelinkeinojen toimintaympäristö

Maatalous

Vuonna 2007 maataloustukia myönnettiin 66 346 tilalle. Näistä tiloista myönnettiin Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan 2007-2013 sisältyviä luonnonhaittakorvauksia 62 650 tilalle ja maatalouden ympäristötukia 60 352 tilalle.

Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen vuoden 2007 ennakkotietojen mukaan maatalouden kannattavuus parani hieman edellisestä vuodesta. Viime vuosina kannattavuuskerroin on noussut viljatiloiilla, muilla kasvinviljelytiloilla ja puutarhatiloilla sekä laskenut sikatiloilla, lypsykarjatiloiilla ja muilla nautakarjatiloiilla. Maataloustulo kasvoi 988 milj. euroon eli vajaalla 10 %:lla edellisestä vuodesta. Kasvu perustui tuottajahintojen kasvuun sekä kasvinviljely- että kotieläintuotannossa. Siitä huolimatta maataloustulo on alentunut noin 14 % vuodesta 2003. Muihin EU-maihin verrattuna suomalaiset tilat

kuuluvat tuoreimpien käytössä olevien tulosten perusteella kannattavuusluokittelussa heikoimpaan kolmannekseen.

Tilamäärä on supistunut viime vuosina noin 3 %:n vuosivauhdilla, mikä on ollut hieman nopeampaa kuin EU:ssa keskimäärin. Tilakoko on kasvanut noin hehtaarin vuodessa. Maidontuotanto laski vuonna 2007 alimmilleen sitten 1940-luvun. Naudan-, sian- ja siipikarjanlihan tuotanto kasvoi hieman edellisestä vuodesta. Naudanlihan tuotanto alitti hieman kulutuksen, mutta sian- ja siipikarjanlihan tuotanto ylittivät kotimaisen kulutuksen (omavaraisuus 89, 115 ja 102 %). Kokonaispeltoalasta oli 10 % (n. 229 000 ha) kesannoituna tai sitä hoidettiin viljelemättömänä peltona. Vuoden 2007 viljasato tyydytti kotimaisen tarpeen ruista lukuun ottamatta.

Elintarvikkeiden jalostus

Kotimaisen ruuan arvostuksen nousu ja kiinnostus luomu- ja lähiruokaa kohtaan ovat tuoneet pienyrittäjille uusia mahdollisuuksia. Kotitalouksien luomuostot kasvoivat 10 % vuodesta 2006 vuoteen 2007. Elintarvikkeiden jalostukseen on perustettu 2000-luvulla runsaasti uusia pienyrityksiä. Haasteena on luomutuotteiden huono saatavuus. Pienyrityksillä on tärkeä rooli maaseudun työllistäjinä ja lähiraaka-aineiden käyttäjinä. Samalla ne toimivat suomalaisen ruokakulttuurin kehittäjänä ja säilyttäjänä. Leipomotoiminta, vihannesten, marjojen ja hedelmien jalostus sekä teurastus ja lihanjalostus ovat keskeisimmät elintarviketuotannon toimialoista. Elintarvikealalla toimii lähes 3000 alle 20 henkeä työllistävää yritystä, joista valtaosa toimii Uudenmaan ja Varsinais-Suomen maakunnissa.

Puunjalostus

Rakennustoiminta on vahvistanut puutuotteiden kysyntää ja myös panostuksilla puun käytön lisäämiseen on myönteinen vaikutus sekä kysyntään että tuotantoon. Toimialan keskeisenä haasteena on kotimarkkinavaltaisuus, logistiikkakustannukset sekä puun imagon ja jalostusasteen nostaminen. Markkinoiden laajentamiseen pyritään kehittämällä asiakaslähtöisyyden ymmärtämistä ja markkinointitaitoja. Logistiikan osalta pyritään hyödyntämään tietotekniikkaratkaisuja ja ottamalla käyttöön laatujärjestelmiä, jolloin henkilöstön osaamistason nostaminen korostuu. Alalla toimii yli 6000 yritystä, joista 80 % on mikroyrityksiä. Toiminta on painottunut Pohjois- ja Etelä-Pohjanmaan, Pirkanmaan ja Keski-Suomen työvoima- ja elinkeinokeskusten alueille. Rakennuspuusepäntuotteissa painopistealueita ovat Uusimaa ja Varsinais-Suomi.

Porotalous

Porotaloutta harjoitetaan lähtökohtaisesti ekologisen kantokyvyn rajoissa, laidunten kuluneisuus näyttäisi edelleen olevan paikoittainen ongelma. Viimeisen kymmenen vuoden aikana poronmistajien määrä on vähentynyt yli 7 000 omistajasta n. 5 200 poronmistajaan. Porokarjien keskikoko on kuitenkin vielä pieni, jotta porotalous voisi olla pääasiallinen tulolähde. Tämän vuoksi muut toimeentulon lähteet ovat tarpeellisia. Poron omistajien määrä vähenee suunnittelukaudella edelleen, mutta maltillisemmin kuin tähän asti. Samalla porokarjien keskikoko suurenee.

Maaseutumatkailu

Matkailu on yksi nopeimmin kasvavista toimialoista. Matkailun merkitys maaseutuelinkeinona on viime vuosina lisääntynyt, mutta käytännössä alan kehittäminen ja mahdollisuuksien hyödyntäminen on vasta alussa. Vetovoimatekijöitä ovat luonto ja hiljaisuus. Päätuote on majoitus ja yleisesti kysyntä perustuu lomamatkailuun. Haasteena on saada hyödynnetyksi neljä vuodenaikaa ja siten nostaa majoitustilojen käyttöastetta. Maaseutumatkailuyritykset ovat pääosin perheyrityksiä, joiden haasteena on siirtyä harrastelijamaisesta yrittämisestä erikoistuneisiin, laadukkaasti tuotettuihin ja tulosta tuottaviin matkailupalveluihin. Matkailumarkkinoinnin osalta tietotekniikan hyödyntäminen korostuu. Ilman koko maan kattavaa yhteistyötä pienten yritysten näkyminen erityisesti ulkomaan matkailutarjonnassa ei ole mahdollista.

Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin vuoden 2002 tiedon mukaan haja-asutusalueilla sijaitsevia majoitus-, ravitsemus- ja virkistyspalveluita tarjoavia pienyrityksiä oli reilut 3 600 kpl. Vastaavia palveluita tarjoavia, muuta yritystoimintaa harjoittavia maatiloja oli vajaat 2 200 kpl. Tilastoinnin ulkopuolelle jääviä matkailutoimintaa harjoittavia pieniä yrityksiä oli matkailun teemaryhmän keräämän rekisterin (2007) mukaan 2 200 kpl.

Bioenergia

Kasvihuonekaasupäästöjen rajoittamiseen varaudutaan mahdollisen kustannustehokkaasti kotimaisin toimin edistämällä uusiutuvan energian tuotantoa, energian säästämistä ja ottamalla huomioon päästökaupan kustannukset. Maaseudun elinvoimaisuuden ja elinkeinotoiminnan edistämiseksi pyritään vahvistamaan esim. peltoenergiaan liittyviä hankkeita puun jatkojalostuksen ja energiakäytön sekä elintarvikkeiden jatkojalostuksen rinnalla.

3. MANNER-SUOMEN MAASEUDUN KEHITTÄMISOHJELMA

3.1. Toimintalinja 1: Maa- ja metsätalouden kilpailukyyn parantaminen

Ohjelmassa on asetettu strategian mukaisesti seuraavat ensisijaiset tavoitteet maa- ja metsätalouden kilpailukyyn parantamiseksi:

1. Kehittää maatalouden päätuotantosuuntien tuottavuutta ja kilpailukykyä ja ehkäistä viljelijöiden ikärakenteen heikkenemistä perheviljelmien rakennekehitystä tukemalla. Edistää maatalouden muotojen ja toiminnan monipuolistumista.
2. Parantaa maatalous- ja luonnontuotteita jalostavien pk-yritysten kilpailukykyä (liha ja lihatuotteet, maito ja meijerituotteet, vihannekset, marjat, luonnonmarjat ja sienet). Kehittää puuenergian ja muiden uusiutuvien bioenergiamuotojen tuotantoa ja käyttöä. Vaikuttaa pienimuotoisen puunjalostuksen jalostusarvon kasvuun. Lisätä innovaatioihin perustuvien uusien tuotteiden, tuotantomenetelmien ja tekniikoiden kehittämistä ja käyttöönottoa.
3. Kehittää maatalousyrittäjien liiketoiminnallista osaamista ja ympäristötietoisuutta sekä tietoisuutta tuotantoeläinten hyvinvoinnista ja terveydestä. Parantaa metsänomistajien tietoja ja taitoja metsien hoidossa ja käytössä sekä metsäluonnon monimuotoisuuden ylläpitämisessä.

Toimintalinjalla 1 on otettu vuonna 2007 käyttöön seuraavat toimenpiteet (suluissa toimenpiteen koodi):

- ammatillista koulutusta ja tiedotusta koskevat toimet (111);
- varhaiseläke (113), vain ohjelmakauden 1995-1999 sitoumusten mukaiset menot;
- maa- ja metsätaloustuotteiden arvon lisääminen (123); sekä
- yhteistyö maatalouden ja elintarvikealan sekä metsätalouden uusien tuotteiden, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseksi (124).

Nuorten viljelijöiden aloitustuki (112) ja maatilojen nykyaikaistaminen (121) otetaan käyttöön vuodesta 2008 alkaen.

3.2. Toimintalinja 2: Ympäristön ja maaseudun tilan parantaminen

Ohjelmassa on asetettu strategian mukaisesti seuraavat ensisijaiset tavoitteet ympäristön ja maaseudun tilan parantamiseksi:

1. Ylläpitää arvokas avoin, viljelty maatalousmaisema kuten myös luonnonniityt ja -laitumet riippumatta siitä, tuotetaanko niillä elintarvikkeita ja niiden raaka-aineita, uusiutuvaa bioenergiaa tai hoidetaanko niitä viljelemättöminä. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi maksetaan luonnonhaittakorvauksia ja eräitä maatalouden ympäristötuen erityistukia (perinnebiotooppien hoito sekä luonnon ja maiseman

monimuotoisuuden edistäminen).

2. Vähentää maataloudesta maaperään, pinta- ja pohjavesiin sekä ilmaan kohdistuvaa ympäristökuormitusta ympäristöystävällisten tuotantomenetelmien käyttöä edistämällä. Edistää maa- ja metsätalousmaalla tuotettavalla uusiutuvalla bioenergialla kasvihuonekaasujen vähentämistä sekä maaperän orgaanisen aineen ja hiilinieluvaiikutuksen säilymistä.
3. Säilyttää maa- ja metsätalousympäristöjen luonnon monimuotoisuutta. Erityisesti korostuu maatalous- ja metsäalueiden Natura 2000 -verkoston säilyttäminen.

Toimintalinjalla 2 on otettu vuonna 2007 käyttöön seuraavat toimenpiteet (suluissa toimenpiteen koodi):

- luonnonhaittakorvaukset vuoristoalueilla (211) ja korvaukset muilla haitta-alueilla (212);
- maatalouden ympäristötuet (214); sekä
- maatalousmaan ensimmäinen metsitys (221), vain ohjelmakauden 1995-1999 sitoumusten mukaiset menot.

Eläinten hyvinvointia edistävät tuet (215) ja ei-tuotannolliset investoinnit (216) otetaan käyttöön vuodesta 2008 alkaen.

Ohjelmaan esitettiin muutoksia 12.12.2007 erityisesti kohdassa 2 esitettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi.

3.3. Toimintalinja 3: Maaseutualueiden elämänlaatu ja maaseudun elinkeinoelämän monipuolistaminen

Ohjelmassa on asetettu strategian mukaisesti seuraavat ensisijaiset tavoitteet maaseudun elinkeinoelämän monipuolistamiseksi ja maaseutualueiden asukkaiden elämänlaadun parantamiseksi:

1. Hidastaa harvaan asutun ja ydinmaaseudun väkiluvun vähenemistä sekä vaikuttaa työllisyyden paranemiseen samassa suhteessa koko maassa.
2. Tukea maaseudun yritysten ja työpaikkojen määrän lisääntymistä ja elinkeinojen monipuolistumista. Vahvistaa naisten ja nuorten osuutta elinkeinotoiminnassa. Edistää uusien innovaatioiden ja tuotekehityksen hyödyntämistä työtilaisuuksien luomiseksi maaseudulle. Lisätä maaseudun osaamista yrittäjyyden sekä tietotekniikan ja muun teknologian alueilla.
3. Lisätä maaseudun vetovoimaisuutta asuin- ja vapaa-ajan ympäristönä. Vaikuttaa kylien ja muiden vastaavien asuinalueiden säilymiseen vireinä ja toimivina.

Toimintalinjalla 3 on otettu vuonna 2007 käyttöön seuraavat toimenpiteet (suluissa toimenpiteen koodi):

- taloudellisen toiminnan laajentaminen maatalouden ulkopuolelle (311);
- tuki yritysten perustamiseen ja kehittämiseen (312);
- matkailuelinkeinojen edistäminen (313);
- elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspalvelut (321);
- kylien kunnostus ja kehittäminen (322);
- maaseutuperinnön säilyttäminen ja edistäminen (323); sekä
- koulutus ja tiedotus (331).

3.4. Toimintalinja 4: Leader

Ohjelmassa on asetettu strategian mukaisesti seuraavat ensisijaiset tavoitteet Leader-toimintatavalle:

1. Toteuttaa alhaalta ylös- periaatteen mukaisesti paikallisista tarpeista lähtevää maaseudun strategista ja systemaattista kehittämistä, joka tuottaa kullekin maaseutualueelle täsmäratkaisuja työ- ja toimeentulomahdollisuuksien parantamiseksi. Leader-toimintatapa on koko maassa käytössä. Leader-toimintatapa käynnistetään ohjelman kaikilla toimintalinjoilla.

2. Koota ja aktivoida uusia ihmisiä ja toimijaryhmiä maaseudun kehittämistyöhön sekä tiedottaa kehittämismahdollisuuksista. Vahvistaa maaseudun paikallisyhteisöjä ja parantaa asukkaiden elinoloja, elämänlaatua ja elinympäristöä.
3. Kehittää kansalaisyhteiskunnan ja julkisen hallinnon yhteistyötä ja luoda uusia toimintatapoja. Parantaa maaseudun asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia.
4. Verkostoida ja luoda erilaisten toimijoiden välistä yhteistyötä paikallisesti, alueellisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti. Verkostojen kautta leviää uusi innovatiivisia ratkaisuja ja osaamista, jotka kasvattavat maaseudun toimijoiden kilpailukykyä.

Toimintalinjalla 4 on otettu vuonna 2007 käyttöön seuraavat toimintalinjan 4 toimenpiteet (suluissa toimenpiteen koodi):

- paikallisten strategioiden täytäntöönpano toimintalinjoilla 1,2 ja 3 (411, 412 ja 413);
- alueiden ja valtioiden välinen yhteistyö (421); sekä
- paikallisen toimintaryhmän toiminnan takaaminen, pätevyyden hankkiminen ja toiminnan edistäminen (431).

3.5. Ohjelmanmuutokset vuonna 2007

Suomi esitti komission hyväksyttäväksi vuonna 2007 kaksi ohjelmamuutosta, mutta niiden käsittely oli vuoden 2007 lopussa vielä kesken.

Ensimmäinen ohjelmamuutosesitys elokuussa 2007

Maaseudun kehittämiskomitean ohjelmaesityksen käsittelyn jälkeen toimenpiteestä 123 jouduttiin poistamaan joitakin Suomen esittämiä toimia kuten maatalous- ja metsätaloustuotteiden jalostukseen ja markkinointiin liittyvät kehittämistoimet. Suomi teki seurantakomitean 16.8.2007 hyväksymisen jälkeen komissiolle esityksen muutoksesta, jossa vastaavat kehittämistoimet olisi voitu sisällyttää ohjelman toimenpiteeseen 124. Komissio on käsitellyt muutosesityksen ja todennut, että muutosesitys ei alkuperäisessä muodossaan ole hyväksyttävissä.

Asiaa valmisteltiin edelleen komission kanssa käytyjen keskustelujen perustella toimenpiteen 124 muutoksen asemasta toimenpiteen 111 muuttamiseksi. Muutosesitys esiteltiin seurantakomitealle 11.12.2007 ja seurantakomitea hyväksyi sen kirjallisella menettelyllä 9.1.2008. Muutoksessa esitetään toimenpiteeseen 111 kolme alatoimenpidettä, joista kaksi on integroitu yhteen toimenpiteen 121 tai toimenpiteen 123 kanssa.

Esityksen tavoitteena on, että maa- ja metsätalouseläminen ja markkinointia aloittava yritys saa asiantuntijatukea yrityssuunnitelman valmisteluun ja voi ennen investointeja varmistaa niiden pitkän ajan kannattavuuden asiantuntija-apua käyttämällä ja että yritys voi lisäämällä tarvittavaa osaamistaan kehittää tuotteitaan, prosessejaan, markkinointia ja teknologiaa. Maatalousyritysten nopean, mutta kestäviin lopputuloksiin tähtäävän rakennekehityksen varmistamiseksi tulee mahdollistaa myös maatalousalaa koskevat yleiset alueelliset sekä yrityskohtaiset kehittämishankkeet varsinkin silloin kun ne liittyvät maatilayrityksen mittaviin investointeihin. Tavoitteena on, että maatalous- ja puutarha-alan yritykset, jotka valmistautuvat yritystä koskevaan muutokseen, sukupolvenvaihdokseen, tuotantosuunnan muutokseen tai investointiin, voivat saada tukea elinkeinosuunnitelman valmisteluun tai voivat hankkia yritykseen ulkopuolisen asiantuntijan varmistamaan kehitystoimen onnistumista.

Tarkoitus on, että yritysten investoinnit edelleen toteutetaan ao. toimenpiteiden alla ja että alkutuottajien ja yritysten yhteistyöhön perustuvat laajemmat innovaatiohankkeet toteutetaan toimenpiteen 124 alla.

Toinen ohjelmamuutosesitys joulukuussa 2007

Komissiossa ohjelmaesitystä käsiteltäessä ympäristötuesta jouduttiin poistamaan joitakin Suomen esittämiä toimenpiteitä mm. lannankäytön tehostamistoimenpide sekä muuttamaan useiden alatoimenpiteiden ehtoja. Valtioneuvoston hyväksymässä periaatepäätöksessä vesiensuojelun suuntaviivoista vuoteen 2015 painotetaan erityisesti maatalouden ravinnekuormituksen vähentämistä. Periaatepäätöksen tavoitteiden saavuttaminen edellyttää lisää kohdennettuja ympäristötuen toimenpiteitä. Ohjelman vesiensuojelu- ja luonnon monimuotoisuusvaikutusten lisäämiseksi on tarpeen lisätä täydentäviä toimenpiteitä.

Maa- ja metsätalousministeriö asetti syyskuussa 2007 laajan työryhmän valmistelemaan maatalouden ympäristötukeen kohdennettuja ja tehokkaita muutoksia. Ensimmäiset ehdotukset ympäristötuen muutoksista hyväksyttiin Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman seurantakomitean 11.12.2007 kokouksessa. Muutostyöryhmän työ jatkuu edelleen ympäristötuen kehittämiseksi.

Joulukuussa 2007 maatalouden ympäristötukiin esitettiin lisättäväksi kolme uutta erityistukimuotoa (ravinnekuormituksen tehostettu vähentäminen, lietelannan sijoittaminen peltoon ja turvepeltojen pitkäaikainen nurmiviljely), jotka olisivat haettavissa vuonna 2008. Samalla esitetään tarkistettavaksi perustoimenpiteiden tukikelpoisuusmääritelmää.

Toisen ohjelmanmuutoksen yhteydessä esitettiin myös joitakin ohjelma-asiakirjan teknisiä korjauksia.

4. OHJELMAN TOIMEENPANO VUONNA 2007

4.1. Toimeenpanon aikataulut

Toimintalinjoilta 1, 3 ja 4 rahoitettavien yritystukien haku alkoi 4.6.2007 ja hanketukien haku 17.9.2007, kun niitä ohjaavat valtioneuvoston asetukset tulivat voimaan ja Maaseutuvirasto vahvisti tukia koskevat lomakkeet. Vuoden 2007 aikana ei tehty toimintalinjojen 1, 3 ja 4 yritystukia eikä hanketukia koskevia myöntö- ja maksupäätöksiä.

Toimintalinjan 1 toimenpiteiden 112 (nuorten viljelijöiden aloitustuki) sekä 121 (maatilojen nykyaikaistaminen) osalta toimeenpano alkaa vasta vuoden 2008 aikana. Näitä toimenpiteitä rahoitettiin vielä vuonna 2007 Itä- ja Pohjois-Suomen tavoite 1 -ohjelmista ja lisäksi em. ohjelmien ulkopuolella näitä toimenpiteitä rahoitettiin vuonna 2007 kokonaan kansallisista varoista. Ohjelmakauden 2007-2013 toimenpiteitä koskevaa kansallista lainsäädäntöä valmisteltiin vuoden 2007 aikana.

Toimintalinjalla 2 vuoden 2007 tukien päähaku päättyi 30.4.2007. Päähakuun sisältyivät ohjelman osalta luonnonhaittakorvauksen sekä ympäristötuen perus- ja lisätoimenpiteiden sitoumusten antaminen ja vuotuisten maksatusten haku sekä ympäristötuen erityistukisopimusten vuotuisten maksatusten haku. Uusien erityistukisopimusten osalta oli erillinen haku. Hakuaika päättyi näidenkin osalta 30.4.2007. Ohjelmakauden 2000-2006 sitoumusten maksatuksia siirtyi luonnonhaittakorvauksen, ympäristötuen perus- ja lisätoimenpiteiden sekä ympäristötuen erityistukisopimusten osalta ohjelmaan. Toimintalinjan 2 toimenpiteiden 215 (eläinten hyvinvointi) sekä 216 (ei-tuotannolliset investoinnit) osalta toimeenpano alkaa vasta vuonna 2008.

Maa- ja metsätalousministeriö valitsi 21.8.2007 Euroopan yhteisön ensimmäiset ohjelmakauden 2007-2013 Leader-toimintaryhmät. Manner-Suomen 55 Leader-ryhmää toimivat 396 kunnan alueella. Ryhmien valinnan yhteydessä kullekin ryhmälle määriteltiin suuntaa antava julkinen rahoitus, joka vaihtelee 2,5 - 6,8 milj. euron välillä. Leader-toimintaryhmille tarkoitetun toimintarahnan haku alkoi 5.9.2007.

4.2. Kansalliset säädökset

Lainsäädäntö ja siihen tehdyt muutokset

Maaseudun kehittämiseen liittyvien ohjelmien hallinnoinnista säätävän lain (532/2006, muut. 1444/2006) soveltamisalaan kuuluvat maa- ja metsätalousministeriön toimialalla laadittavat ja toteutettavat ohjelmat, joiden tavoitteena on muun muassa maaseudun elinkeinotoiminnan kehittäminen, maatilatalouden kilpailukyvyyn parantaminen sekä uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käytön edistäminen ja asuin ympäristön parantaminen maaseudulla. Laki koskee Euroopan yhteisön osaksi rahoitettavia sekä kokonaan kansallisista varoista rahoitettavia tukia. Laissa säädetään ohjelmien laatimisen eri vaiheista sekä niihin liittyvistä viranomaisten ja muiden toimijoiden tehtävistä. Lisäksi laissa säädetään ohjelmien toteuttamiseen, seurantaan ja arviointiin liittyvien tehtävien hoitamisesta sekä ohjelmia koskevan tiedotuksen järjestämisestä. Laissa on myös säännökset Euroopan yhteisön osaksi rahoittamien ohjelmien ja niihin sisältyvän rahoituksen hallinnoinnista.

Lain (532/2006) nojalla on annettu kaksi valtioneuvoston asetusta: Asetuksella maaseudun kehittämiseen liittyvien ohjelmien hallinnoinnista (634/2007, muut. 861/2007) säädetään tarkemmin suunnitelmien laadinnasta, yhteistoiminnasta, maaseutuverkostosta sekä paikallisista toimintaryhmistä ja maaseutujaostosta. Asetuksella maaseudun kehittämisohjelman teknisestä avusta (25/2007) säädetään tarkemmin teknistä apua koskevan käyttösuunnitelman vahvistamisesta ja muuttamisesta sekä teknisen avun hyväksyttävistä kustannuksista.

Maaseudun kehittämiseen myönnettävistä tuista annetun lain (1443/2006, muut. 1478/2007) soveltamisalaan kuuluvat maaseudun yritystoiminnan edellytysten ja kilpailukyvyyn kehittämiseen, elinkeinotoiminnan monipuolistamiseen sekä maaseudun asukkaiden elämänlaadun parantamiseen myönnettävät tuet. Lakia sovelletaan Euroopan yhteisön osaksi rahoitamiin tukiin. Laissa säädetään yritystuista ja hanketuista, niiden myöntämisen yleisistä ja erityisistä edellytyksistä, tuen ehdoista, tuen myöntävistä viranomaisista sekä näiden tehtävistä ja toimivallasta.

Lain (1443/2006) nojalla on annettu kolme valtioneuvoston asetusta: Asetuksella (548/2007) säädettiin maaseudun kehittämiseen myönnettävistä tuista annetun lain voimaantulosta. Asetuksella maaseudun yritystoiminnan tukemisesta (632/2007) säädetään tarkemmin yritystoiminnasta, jota harjoitetaan maatalouden ohella taikka muualla kuin maatilalla, mutta kuitenkin pääosin maaseudulla. Asetuksella maaseudun hanketoiminnan tukemisesta (829/2007, muut. 1335/2007) säädetään tarkemmin kehittämishankkeisiin, koulutushankkeisiin, yleishyödyllisiin investointeihin ja koordinaatiohankkeisiin myönnettävästä tuesta sekä säädetään toimintaryhmien toimintarahasta.

Lailla maatalouden rakennetuista (1476/2007) säädetään maatalouden rakenteen parantamiseksi myönnettävistä maatalon investointituista ja nuoren viljelijän aloitustuesta. Lakia sovelletaan Euroopan yhteisön osaksi rahoitamiin sekä kokonaan kansallisista varoista rahoitettaviin tukiin. Laissa säädetään maatalouden rakennetuen myöntämisen yleisistä ja erityisistä edellytyksistä, tuen ehdoista, tukeen liittyvistä menettelyistä, tuen hallinnoimisesta vastaavista viranomaisista sekä näiden tehtävistä ja toimivallasta. Lain nojalla annettavalla valtioneuvoston asetuksella tullaan myöhemmin säätämään tarkemmin maatalon investointituesta ja nuoren viljelijän aloitustuesta.

Luonnonhaittakorvauksen, maatalouden ympäristötuen sekä eräiden muiden ympäristön ja maaseudun tilan parantamiseen liittyvien tukien kansalliseksi toimeenpanemiseksi annetun lain (1440/2006) nojalla säädettiin huhtikuussa 2007 em. lakia tarkemmin mm. tuen määräytymisperusteista ja tuen hakemisesta. Komissio edellytti keväällä ja vielä kesäkuun alussa vuonna 2007 muutoksia ohjelmaesitykseen, minkä vuoksi valtioneuvoston asetusta (366/2007) ja ministeriön asetusta (503/2007) muutettiin.

Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmaan vaikuttavat vuoden 2007 loppuun mennessä annetut kansalliset säädökset

Yhteiset säädökset:

- Laki maaseudun kehittämiseen liittyvien ohjelmien hallinnoinnista (532/2006, muut. 1444/2006)
- Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämiseen liittyvien ohjelmien hallinnoinnista (634/2007, muut. 861/2007)
- Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämissuunnitelman teknisestä avusta (25/2007)

Toimintalinja 1:

- Laki maatalouden rakennetuista (1476/2007); sekä
- toimintalinjan 3 kohdalla mainitut säädökset.

Toimintalinja 2:

- Laki luonnonhaittakorvauksesta, maatalouden ympäristötuesta sekä eräistä muista ympäristön ja maaseudun tilan parantamiseen liittyvistä tuista (1440/2006);
- Valtioneuvoston asetus luonnonhaittakorvauksista ja maatalouden ympäristötuista vuosina 2007-2013 (366/2007, muut. 658/2007 ja 995/2007);
- Valtioneuvoston asetus luonnonhaittakorvausten ja maatalouden ympäristötuen hakemisesta vuonna 2007 (506/2007, muut. 996/2007);
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus maatalouden ympäristötuen perus- ja lisätoimenpiteistä ja maatalouden ympäristötuen erityistuista (503/2007, muut. 662/2007 ja 999/2007);
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus tilatuen, luonnonhaittakorvauksen, maatalouden ympäristötuen ja maatalouden ympäristötuen erityistukisopimusten hakemisesta sekä maatalouden ympäristötuen vähimmäisvaatimukseen liittyvän koulutuksen hyväksymisestä vuonna 2007 (504/2007, muut. 1000/2007);
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus luonnonhaittakorvaukseen ja maatalouden ympäristötukeen varattujen määrärahojen kohdentamisesta vuoden 2007 haussa ohjelmakaudelta 2000—2006 siirtyvien sitoumusten ja sopimusten osalta (501/2007); sekä
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus alkuperäiskasvilajikkeen rekisteröinnistä (499/2007).

Toimintalinja 3:

- Laki maaseudun kehittämiseen myönnettävistä tuista (1443/2006, muut. 1478/2007);
- Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämiseen myönnettävistä tuista annetun lain voimaantulosta (548/2007)
- Valtioneuvoston asetus maaseudun yritystoiminnan tukemisesta (632/2007); sekä
- Valtioneuvoston asetus maaseudun hanketoiminnan tukemisesta (829/2007, muut. 1335/2007).

Toimintalinja 4:

- Soveltavin osin toimintalinjoja 1, 2 ja 3 koskevat säädökset.

4.3. Hakumateriaali

Toimintalinjojen 1, 3 ja 4 osalta hakulomakkeet olivat saatavilla haun alkaessa. Yritystuen hakemuslomake täyttöohjeineen ja yritystuen indikaattorilomake täyttöohjeineen oli saatavissa internetissä osoitteessa lomake.mmm.fi. Hakulomakkeisiin oli linkit myös Maaseutuviraston www-sivuilta osoitteesta www.mavi.fi. Lisäksi lomakkeita sai alueellisista työvoima- ja elinkeinokeskuksista (myöh. TE-keskus). Hanketuen hakulomakkeet täyttöohjeineen (Yleishyödyllinen kehittämishanke, Elinkeinojen kehittämishanke, Koulutushanke ja Yleishyödyllinen investointihanke) ja toimintaryhmän toimintarahahakemus täyttöohjeineen ja toimintaryhmän toimintarahain indikaattorilomake löytyivät myös edellä mainituista paikoista.

Toimintalinjojen 1, 3 ja 4 hakulomakkeet:

- Yritystukihakemus (Lnro 2305)
- Yritystuen myöntäminen ja yritystukihakemuksen täyttöohjeet (2305oh)

- Yritystuen indikaattorilomake (2305ind)
- Toimintaryhmän toimintarahahakemus (Lnro 2324)
- Toimintaryhmän toimintarahahan myöntäminen ja toimintarahahakemuksen täyttäminen (2324oh)
- Toimintaryhmän toimintarahahan indikaattorilomake (2324ind)
- Yleishyödyllinen kehittämishanke (Lnro 2306A)
- Elinkeinojen kehittämishanke (Lnro 2306B)
- Koulutushanke (Lnro 2306C)
- Yleishyödyllinen investointihanke (Lnro 2306D)
- Hankehakemuksiin liittyvät ohjeet tuen myöntämisestä ja hakulomakkeen täyttämisestä: 2306Aoh, 2306Boh, 2306Coh ja 2306Doh

Toimintalinjan 2 osalta kevään 2007 hakuopas, täyttöohje ja lomakkeet postitettiin kaikille kotieläin- ja kasvinviljelytiloille kuudella eri lähetyksellä. Lähetysten postitus viljelijöille alkoi maaliskuun alussa. Lähetykset 1-5 olivat perillä viljelijöillä viimeistään 30.3.2007 ja lähetys 6 viimeistään 10.4.2007. Lähetys 6 sisälsi mm. maatalon monimuotoisuuskartoitus -oppaan, ympäristötuen sitomusehdot ja luonnonhaitta- korvauksen sitomusehdot.

Täydentävistä ehdoista on laadittu seuraavat oppaat: Viljelytapa ja ympäristöehdot (uudistettu v. 2006) sekä Eläinten merkintä ja rekisteröinti, kasvinsuojeluaineet, rehut, elintarvikkeet, eläintaudeista ilmoittaminen ja eläinten hyvinvointi (uudistettu v. 2007).

Hakuopas, täyttöohje, lomakkeet, ympäristötuen erityistukien hakulomakkeet, sopimus- ja sitomusehdot ja erityistukioppaat olivat saatavissa myös kunnista, TE-keskuksista, maaseutukeskuksista, maa- ja metsätalousministeriön internet-sivuilla ja Maaseutuviraston internet-sivuilla (<http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maatalous/tuet/viljelijatu.html>, <http://www.mavi.fi> ja <http://lomake.mmm.fi>). Tarvittaessa lomakkeita oli mahdollista tilata myös maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen (Tike) lähettämöstä puhelimitse, faksilla tai sähköpostilla.

Päätukihaun lomakkeet oli palautettava täytettyinä maatalon sijaintikunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle viimeistään 30.4.2007, jolloin vuoden 2007 päätukien haku-aika päättyi.

4.4. Tarkastusmenettelyt

Toimintalinjojen 1, 3 ja 4 sekä joidenkin toimintalinjan 2 liittyvien toimenpiteiden tarkastukset

Yleistä tarkastuksista

Toimintalinjojen 1, 3 ja 4 sekä toimintalinjan 2 maa- ja metsätalouteen liittyvien ei-tuotannollisten investointeihin liittyvien toimenpiteiden tarkastusmenettelyihin sovelletaan komission asetuksen (EY) 1975/2006 II osaston sääntöjä. Asetuksessa säädetään näihin toimenpiteisiin liittyvistä hallinnollisista tarkastuksista, paikalla tehtävistä tarkastuksista, jälkitarkastuksista sekä vähennyksistä. Suomen kansallisessa valtioneuvoston päätöksessä (688/2001) säädetään lisäksi valtioneuvoston päätöksessä liittyvästä valvonnasta. Lain 15 §:n mukaan valtioneuvoston on huolehdittava valtioneuvoston päätöksessä asianmukaisesti ja riittävästi valvonnasta hankkimalla valtioneuvoston päätöksessä käyttö- ja seurantatietoja sekä muita tietoja samoin kuin tekemällä tarvittaessa tarkastuksia.

Hallinnolliset tarkastukset

Hallinnolliset tarkastukset tehdään kaikille tuki- ja maksuhakemuksille. Ohjelmaan sisältyvien toimintalinjojen 1, 3 ja 4 sekä toimintalinjan 2 ei-tuotannollisiin investointeihin liittyvien kehittämistoimien tukihakemusten hallinnollisten tarkastusten yhteydessä tarkastetaan erityisesti tukihakemuksen kohteena olevan toimen tukikelpoisuus, ohjelman valintakriteereiden noudattaminen, toimen kansallisten ja yhteisön säästöjen mukaisuus, kustannusten kohtuus sekä hakijan luotettavuus.

Maksuhakemusten hallinnollisissa tarkastuksissa tarkastetaan erityisesti tuotteiden ja palveluiden toimitus, ilmoitettujen menojen tosiasiallisuus sekä toteutuksen päätöksenmukaisuus.

Investointeja koskeviin hallinnollisiin tarkastuksiin kuuluu vähintään yksi tarkastuskäynti toimen toteuttamispaikalla. Tilanteissa, joissa riski on alhainen, voidaan tarkastuskäynti jättää säädöksen mukaan tekemättä. Päätös tarkastuskäynnin tekemättä jättämisestä kirjataan toimen asiakirjoihin perusteluineen.

Maksatushakemuksiin liittyviin hallinnollisiin tarkastuksiin liittyy lisäksi kustannusten toteutumiseen liittyvien maksu- ja kirjanpitoasiakirjojen tarkastaminen sekä sen varmistaminen, että eri lähteistä saatujen tukien kokonaismäärä ei ylitä tuen sallittuja kokonaismääriä.

Maaseutuvirasto ohjeistaa hallinnollisten tarkastusten tekemisen sekä valmistelee niihin liittyvät tarkistuslistat, tarkastuskertomusmallit sekä antaa määräykset TE-keskuksille, jotka tekevät nämä hallinnolliset tarkastukset.

Paikalla tehtävät tarkastukset

Maaseutuviraston valvontaosasto vastaa paikalla tehtävien hallinnollisten tarkastusten toimeenpanoon liittyvistä tarkastusohjeista, osasta tarkastuksista ja tarkastusten seurannasta.

Kehittämistoimien maksuista tarkastetaan ohjelmakauden aikana vähintään 5 %. Tarkastukset kattavat vuosittain vähintään 4 % siitä julkisesta tuesta, joka on haettu komissiolta maksuun rahastovuoden aikana.

Maaseutuvirasto valitsee tarkastettavat kohteet jätetyistä ja keskitettyyn tietojärjestelmään tallennetuista maksuhakemuksista. Tarkastukset tehdään hallinnollisten tarkastusten jälkeen ennen maksajaviraston maksua. Näiden riskianalyysiin perustuvaan otantaan pohjautuvien tarkastusten tulokset arvioidaan ja selvitetään, koskevatko mahdolliset ongelmat yksittäistä tuensaajaa, toimenpidettä, välittävää elintä tai muuta yhteistä tekijää. Tässä arvioinnissa määritellään tilanteiden syyt ja mahdollinen tarve suorittaa lisätutkimuksia ja toteuttaa ennaltaehkäiseviä tai korjaavia toimenpiteitä.

Paikalla tehtäviin tarkastuksiin liittyy tarkastuskäynti, joka kohdistuu toimeen tai aineettomien tukitoimien yhteydessä toimen toteuttajaan.

Maaseutuviraston tarkastusyksikkö tekee maaseudun kehittämistoimenpiteiden paikalla tehtävät tarkastukset maatilainvestointeja ja nuorten viljelijöiden aloitustukea lukuun ottamatta. Nämä tarkastukset tekevät TE-keskukset.

Jälkitarkastukset

Jälkitarkastukset tehdään investoinneille, joihin sovelletaan asetuksen (EY) 1698/2005 72 artiklan 1 kohdan mukaisia sitoumuksia. Näissä tarkastuksissa varmistetaan asetuksen (EY) 1698/2005 72 artiklan 1 kohdan noudattaminen, tuensaajan maksujen lopullisuus ja todenmukaisuus sekä se, että samaa kohdetta ei ole sääntöjen vastaisesti rahoitettu eri kohteista.

Jälkitarkastukset kattavat vuosittain vähintään 1 % siitä julkisesta rahoituksesta, jonka osalta toimenpiteen loppumaksu on maksettu. Tarkastukset tehdään 12 kuukauden kuluessa asianomaisen maaseuturahastovuoden päättymisestä.

Maaseutuvirasto valitsee tarkastettavat kohteet. Tarkastettavat kohteet valitaan riskianalyysin ja toimenpiteen taloudellisen vaikutuksen perusteella.

Samoin kuin paikanpäällä tehtävien tarkastusten osalta maaseutuvirasto tekee jälkitarkastukset muiden kuin maatilainvestointien ja nuorten viljelijöiden käynnistystuen osalta. TE-keskukset tekevät nämä tarkastukset. Tarkastuksissa varmistetaan, että jälkitarkastuksen tekijä ei ole osallistunut ennen maksua tehtyihin hallinnollisiin tai paikan päällä tehtäviin tarkastuksiin.

Vuoden 2007 tarkastukset

Ohjelman tuki- ja maksupäätösten teko käynnistyy vuoden 2008 aikana. Vuoden 2007 aikana toiminta keskittyi ohjelmakauden 2007-2013 osalta tarkastus- ja tietojärjestelmien rakentamiseen. Ensimmäiset tarkastukset tehdään vuonna 2008.

Toimintalinjan 2 toimenpiteisiin liittyvät tarkastukset

Yleistä valvonnoista

Ympäristötukea, luonnonhaittakorvausta, tilatukea ja EU:n nautaeläinpalkkioita hakeneista tiloista valvotaan tilakäyntein vähintään 5 %. Peltoalaperusteisia tukia valvotaan paikalla tehtävien ja hallinnollisten valvontojen kuten ristiintarkastusten avulla. Jokainen hakemus tarkastetaan ristiin eli viljelijän tukihakemuslomakkeellaan ilmoittamia tietoja verrataan esimerkiksi rekisteritietoihin. Paikalla tehtävissä valvonnoissa tarkastetaan kasvulohkojen pinta-alat, viljelykasvit, harjoitettu viljelytapa ja muu tukikelpoisuus eri tukien osalta. Myös muut kuin suoraan kasvulohkoihin liittyvät tukiehdot tarkastetaan. Lisäksi tehdään erillisiä tilakäyntejä, joilla tarkastetaan pelkästään tukiehtoja (mm. ympäristötuen ehtoja).

Maaseutuviraston valvontayksikön tehtävänä on toimeenpanna luonnonhaittakorvauksen, ympäristötuen ja erityistukisopimusten valvonta sekä valvoa säädösten mukaista toiminnan toteutumista ja laatua. Käytännössä valvontaa toteutetaan usealla tasolla. Valvontayksikkö tarkastaa myös TE-keskusten tukihakemusten käsittelyä ympäristötuen erityistukien osalta. Vuonna 2007 päätöksentekoa tarkastettiin 4 TE-keskuksen alueella.

Valvontayksikkö tekee paikalla tarkastuksia sen toteamiseksi, tehdäänkö maksajaviraston ulkopuolisille elimille siirretty valvonta Euroopan yhteisön ja kansallisten säädösten mukaisesti, otetaanko tarkastuksen kuluessa huomioon kaikki tulokseen vaikuttavat tekijät ja johdetaanko niiden perusteella valvonnan lopputulos oikein. Tarkastuksilla varmennetaan valvontajärjestelmän toimivuutta. TE-keskusten tarkastajien suorittamia paikalla tehtäviä tilavalvontoja tarkastetaan pääasiassa jälkitarkastusten muodossa, minkä lisäksi jo suoritettuja valvontoja tarkastetaan asiakirjatarkastuksin. Vuonna 2007 valvontayksikkö teki pinta-alavalvonnan laaduntarkastuksen kahdeksan TE-keskuksen alueella.

TE-keskusten maaseutuosastot laativat vuosittain helmikuun aikana valvontasuunnitelman, johon valvontayksikkö kerää ja toimittaa pohjatiedot. Valvontasuunnitelmassa TE-keskukset suunnittelevat tulevan vuoden valvontatoiminnan järjestämisen sekä esittävät resurssit valvonnan toteutukseen.

Maaseutuviraston valvontayksikkö varmistaa kuntatarkastusten avulla, että kunnat ovat suorittaneet niille siirretyt tehtävät hyväksyttävästi, oikein ja annettujen säädösten ja määräysten mukaisesti. Kuntatarkastus on pääasiassa maksatusten jälkeen tapahtuva tarkastusmenettely, jolla tarkastetaan mm. hakemusten vastaanotto ja tallennus sekä todetaan menopäätösten valmistelun ja tuensaajille lähetettyjen maksatuspäätösten oikeellisuus. TE-keskusten tehtävään nimetyt virkamiehet tekevät kuntatarkastuksia valvontayksikön antamien määräysten ja ohjeiden mukaisesti. Tarkastettavat kunnat ja tukihakemukset valitaan sekä satunnaisesti että riskinarvioinnin perusteella. Valvontayksikkö teki kuntatarkastusten laaduntarkastuksia viiden TE-keskuksen alueella.

Paikalla tehtävät valvonnat

Tukihakemuksia jättäneitä tiloja oli Manner-Suomessa vuonna 2007 yhteensä 66 405. Paikalla tehtäviä valvontoja tehtiin satunnaisotannan ja riskianalyysin perusteella 4 548 maatilalle. Maaseutuvirasto tekee satunnaisotantaan ja riskianalyysiin perustuvat otannat. Riskianalyysissä otetaan huomioon mm. tukien määrät, lohkojen lukumäärä ja aikaisempien vuosien tarkastusten yhteydessä tehdyt havainnot.

Kasvukauden aikana paikalla tehtävissä ympäristötuen ja erityistukisopimusten tilavalvonnoissa tarkastetaan tuensaajan ympäristötukisitoumukseen ja erityistukisopimukseen liittyvien kaikkien velvoitteiden täyttyminen, jotka ajankohta huomioon ottaen on mahdollista tarkastaa. Ehdot, jotka voidaan valvoa vasta

kasvukauden jälkeen, tarkastetaan kesällä valvonnassa olleilta tiloilta kasvukauden ulkopuolella tehtävänä valvontana. Alkuperäisrotujen kasvattamista koskevia sopimuksia valvotaan lisäksi eläinvalvontojen yhteydessä sekä tarvittaessa keskitetyllä lisäotannalla erikseen valituilla tiloilla.

Jos paikalla tehtävissä tarkastuksissa ilmenee merkittäviä epäsäännönmukaisuuksia yhdellä alueella tai osalla siitä, joudutaan tekemään lisätarkastuksia kyseisen vuoden aikana ja lisätään seuraavan vuoden aikana tarkastettavien hakemusten määrää kyseisellä alueella tai sen osalla.

Taulukko 1. Pinta-ala seuraamukset luonnonhaittakorvauksessa vuonna 2007.

	Hakemusten lukumäärä	Valvottu		Leikkaus		Sanktio	
		kpl	ha	kpl	ha	kpl	ha
Otantavalvonnat	58 099	3875	153 344,02	1 753	398,34	254	459,02
Peltolohkorekisterin ristiintarkastukset	58 099	3436	297 732,66	1 236	168,67	34	49,36

Taulukko 2. Pinta-ala seuraamukset ympäristötuen vuonna 2007.

	Hakemusten lukumäärä	Valvottu		Leikkaus		Sanktio	
		kpl	ha	kpl	ha	kpl	ha
Otantavalvonnat	60 222	4 020	147 196,45	1 706	513,74	393	513,74
Peltolohkorekisterin ristiintarkastukset	60 222	3 499	277 606,35	1 172	159,79	62	50,47

Ympäristötuen ehtojen valvonnassa vuonna 2007 oli eniten huomautettavaa viljavuustutkimuksiin liittyvien puutteiden vuoksi (465 huomautusta) ja pientareisiin sekä suojakaistoihin liittyvien puutteiden vuoksi (311 huomautusta). Kasvukauden aikana paikalla tehtävissä ympäristötuen tilavalvonnoissa ehtojen laiminlyönneistä annettiin kaikkiaan 1253 valvontahuomautusta.

Ohjelmakauden 2000-2006 luonnonhaittakorvauksen maksatushakemusten määrä vuonna 2007 oli 5 225, joista valvonnassa oli 350 tilaa. Ympäristötuen ohjelmakauden 2000-2006 hakemusten määrä vuonna 2007 oli 1030, joista valvonnassa oli 88 tilaa.

Maksajaviraston otannoilla täydentävien ehtojen valvonnassa oli 734 tilaa, joille lähes kaikille tehtiin nitraattiasetuksen (931/2000) mukainen valvonta sekä luontodirektiivin (92/43/ETY) ja lintudirektiivin (797409/ETY) mukainen valvonta. Pohjavesiasetuksen (364/1994) noudattamista valvottiin 322 tilalla ja puhdistamolieteasetuksen (282/1994) noudattamista 13 tilalla. Eniten puutteita havaittiin nitraattiasetuksen noudattamisessa. Noin 500 maksajaviraston otannassa olleille tiloille tehtiin myös Elintarviketurvallisuusvirasto Eviran ohjeistama kasvinsuojeluaineiden valvonta. Eviran omilla otannoilla valvonnassa oli 435 tilaa. Tämän lisäksi Evira teki noin 1400 ID-valvontaa vuonna 2007. Eviran valvonnoissa prosentuaalisesti eniten puutteita havaittiin maidon tuotantotilojen hygieniassa ja eläinten hyvinvoinnissa vasikoiden osalta.

Kasvukauden ulkopuolella tehtävä valvonta

Kasvukauden ulkopuolella valvotaan kasvukauden aikana valvotuilta tiloilta seuraavat ympäristötuen ehdot, joita ei ole mahdollista valvoa kasvukauden aikana:

Ohjelmakauden 2007-2013 sitoumukset

- peltokasvien lannoitus;
- puutarhakasvien lannoitus;
- vähennetty lannoitus (lisätoimenpide);
- peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys ja kevennetty muokkaus (lisätoimenpide);
- peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys (lisätoimenpide);
- peltojen tehostettu talviaikainen kasvipeitteisyys (lisätoimenpide);

- typpilannoituksen tarkentaminen peltokasveilla, lannan levitys kasvukaudella, laajaperäinen nurmi-tuotanto sekä typpilannoituksen tarkentaminen puutarhakasveilla -lisätoimenpiteidet lannoitukseen liittyvien ehtojen osalta.

Ohjelmakauden 2000-2006 sitoumukset

- peltokasvien peruslannoitus;
- tarkennettu lannoitus (lisätoimenpide);
- peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys ja kevennetty muokkaus (lisätoimenpide);
- tarkennettu ravinteiden seuranta (lisätoimenpide)

Kasvukauden ulkopuolella valvotaan myös lannan käytön tehostamista koskevat erityistukisopimukset, koska niiden toimenpiteet on mahdollista valvoa vuosittain vasta 31.10. jälkeen.

Valvontaresurssit

TE-keskusten maaseutuosastoilla valvontatehtäviin käytetty työpanos on nelinkertaistunut EU-jäsenyyden aikana. Maaseutuosastoilla valvontatehtävissä toimi vuonna 2007 n. 405 henkeä, osa kokopäiväisesti ja osa avustajina kiireaikoina. Valvontasuunnitelmien mukaan valvontatehtäviin varattiin vuonna 2007 n. 209 henkilötyövuotta.

4.5. Tietojärjestelmät

Integroitu hallinto- ja valvontajärjestelmä

Integroitu hallinto- ja valvontajärjestelmä jakaantuu Suomessa neljään osaan:

1. IACS-tietojärjestelmä
2. Nautaeläintunnisterekisteri
3. Peltolohkokorekisteri
4. Tukioikeusrekisteri

IACS-tietojärjestelmällä käsitellään suurin osa viljelijöille maksettavista EU-tuista ja kansallisista tuista Suomessa. Järjestelmän kautta kerätään myös suuri osa maatalouden perustilastoista. IACS-tietojärjestelmä koostuu Tukisovelluksesta, laskentasovelluksesta, raportointijärjestelmästä, maksukeräilyjärjestelmästä ja valvontasovelluksesta, jotka ovat yhteydessä keskitettyyn tietokantaan, IACS-keskusrekisteriin. Tukisovelluksella suoritetaan hakemustietojen tallennus, tietojen validointi sekä maksupäätösten tekeminen. Laskentasovelluksen avulla toteutetaan tukien laskenta, jonka sivutuotteena tietokantaan syntyy paljon mm. raportoinnissa tarvittavaa informaatiota. Raportointijärjestelmä on Tukisovelluksen yhteyteen rakennettu osio, jonka avulla hoidetaan päivittäinen, ns. operatiivinen raportointi. Maksukeräilyjärjestelmän avulla tuotetaan keskitetyn tukimaksujen käsittelyjärjestelmän edellyttämä data tukien maksamiseksi. Valvontasovelluksella käsitellään tällä hetkellä täydentävien ehtojen valvontatietoja; muut valvontatiedot käsitellään Tukisovelluksella. Myös maatilarekisteriä ylläpidetään Tukisovelluksen avulla. IACS-keskusrekisterissä tehdään myös valvontaan liittyvät ristiintarkistukset ja riskianalyysit. Ohjelmakaudella 2007–2013 hyödynnetään myös nautaeläintunnisterekisteriä luonnonmukaisen kotieläintuotannon eläinmäärien määrittämisessä.

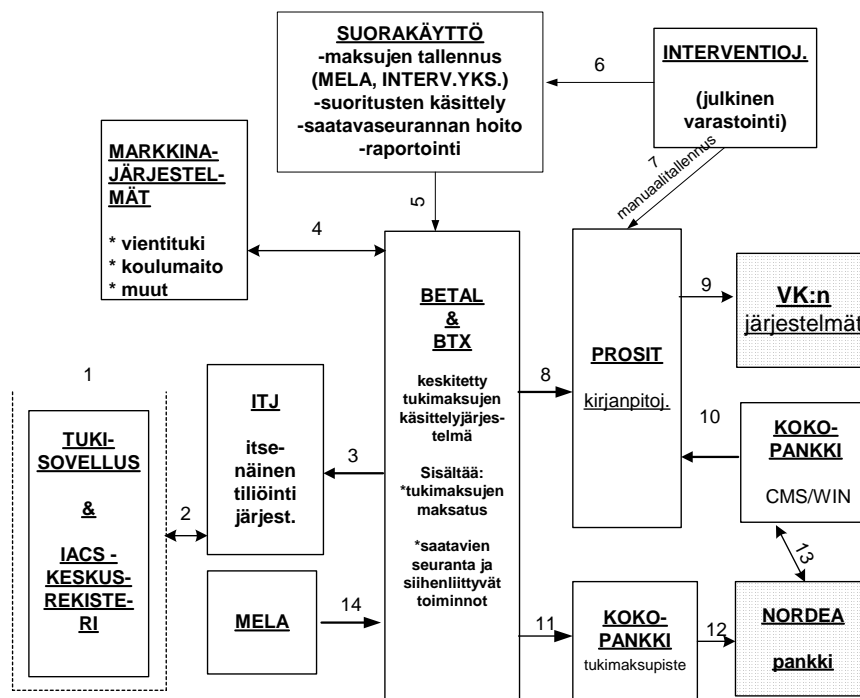
Järjestelmässä on noin 250 000 maatilan ja noin 360 000 asiakkaan perustiedot, joista suuri osa ei kuitenkaan tällä hetkellä ole enää aktiivisia. Vuonna 2007 tukea hakeneita tiloja oli 66 346 kappaletta, joilla tukihakemuksia oli yhteensä noin 440 000. Tukisovelluksen käyttäjinä ovat kuntien maaseutuelinkeinoviranomaiset ja muut kuntien maataloustoimistojen työntekijät 415 kunnassa (yhteensä n. 700–800 käyttäjää). IACS-tukisovelluksella on käyttäjiä myös TE-keskuksessa sekä keskushallinnossa. TE-keskuskäyttäjät käsittelevät Tukisovelluksella myös ohjelmakaudelta 2000-2006 siirtyneet sitoumukset (ympäristötuen erityistuet sekä pellonmetsitys). Maa- ja metsätalousministeriön, Maaseutuviraston sekä Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen (Tike) käyttäjät ovat ns. ”selailukäyttäjiä”, eli keskushallinnon käyttäjillä ei ole mahdollisuutta asiakastietojen tallentamiseen tai muuttamiseen.

IACS-tietojärjestelmässä tuotetaan ja ylläpidetään jatkuvasti seuraavia tietoja:

- mautilojen perustiedot;
- pellonkäyttöön liittyvät tiedot: peruslohkot, kasvulohkot ja viljelykasvitiedot;
- eläinten tiedot yksilö- ja ryhmätasolla;
- vuosittaiset tukihakemukset ja niihin liittyvät valvonta-, päätös- ja maksatustiedot;
- ympäristötuen erityistukien sopimuskäsittely;
- tiedot tukioikeuksista

Seuraavassa kuviossa on esitetty tukien maksatuksen, seurannan ja kirjanpidon tietojärjestelmien viitekehys. Vastuullisia organisaatioita ovat maa- ja metsätalousministeriö, maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus, kunnat, Maatalousyrittäjien eläkelaitos (MELA), Valtionkonttori ja Nordea Oyj.

Kuvio 1. Tukien maksuun liittyvät tietojärjestelmät.

1. IACS -tukisovellus -> keskitetty IACS -kanta
Tukisovelluksesta siirtyy keskitettyyn IACS -kantaan mm. BETAL BTX -järjestelmään siirrettävät tukitiedot.
2. Keskitetty IACS ja -järjestelmä -> ITJ -järjestelmä
Keskitetystä IACS -kannasta siirretään aineisto ITJ:hin ja ITJ:ltä tulee palautetieto IACS -järjestelmän käyttöön.
3. ITJ -> BETAL BTX
ITJ:stä tiedot siirretään BETAL BTX järjestelmään. BTX -kannassa säilytetään IACS:sta tulleet aineistot ja sieltä raportointitiedot siirtyy edelleen BETAL -järjestelmän BETAL -kantaan.
4. Markkinajärjestelmät -> BETAL ja BETAL BTX
Tukitiedot BETAL -järjestelmän BETAL -kantaan. Käsittelyn palaute (tositenumero ja -päivä) markkinajärjestelmiin. BETAL BTX -järjestelmällä hoidetaan saatavaseuranta keskitetysti ja tiedot tulevat sinne myös markkinajärjestelmien osalta.
5. Suorakäyttöinen BETAL ja BETAL BTX -järjestelmään tallennus
 - Interventioyksikön sellaisten tukiin liittyvien tietojen ja tukien käsittely, joille ei ole erillistä atk -järjestelmää, tai järjestelmästä ei ole rakennettu liittymää BETAL -järjestelmään
 - Maksujen tallennus.
 - Suoritusten tallennus.
 - Saatavaseurantatietojen päivitykset.
 - Raportointipyynnöt.
 - Valtuuksien hoito ja koodistojen päivitykset.
6. Interventioyksikkö -> BETAL -suorakäyttö
Sellaisten tukiin liittyvien tietojen ja tukien käsittely, joille ei ole erillistä atk-järjestelmää, tai järjestelmästä ei ole rakennettu liittymää BETAL -järjestelmään.
7. Interventioyksikkö -> PROSIT
Kohdasta 6 vietyjen tietojen kirjanpitotietojen tallennus.
8. BETAL ja BETAL BTX -> PROSIT

Kirjanpito-tietojen siirto molemmista tietokannoista (BETAL JA BTX) ja PROSIT palauttaa tositemumeron sekä tositempivä. Tositempivää ei kuitenkaan tallenneta IACS aineistoille palautteen tiedosta.

9. PROSIT -> VK (Valtiokonttori)
Kirjanpidon tilittiedot kuukausittain.
10. KOKOPANKKI -> PROSIT
Pankista siirtyneet maksutiedot ja takaisinperintöjen suoritus-tiedot PROSIT:iin.
11. BETAL ja BETAL BTX -> KOKOPANKKI
Maksutiedot Kokopankkiin.
12. KOKOPANKKI -> NORDEA OYJ
Maksutietojen siirto pankkiin.
13. NORDEA OYJ -> KOKOPANKKI
Pankin maksu- ja suoritus-tiedot.
14. MELA:n tietojärjestelmät -> BETAL
16.10.99 alkaen MELAN tukimaksujen maksutiedot EU:n osuuden osalta siirtyivät BETAL -järjestelmän raportointikantaan suoraan siirtotiedostosta.

Rakennetukien tietojärjestelmä (Rahtu)

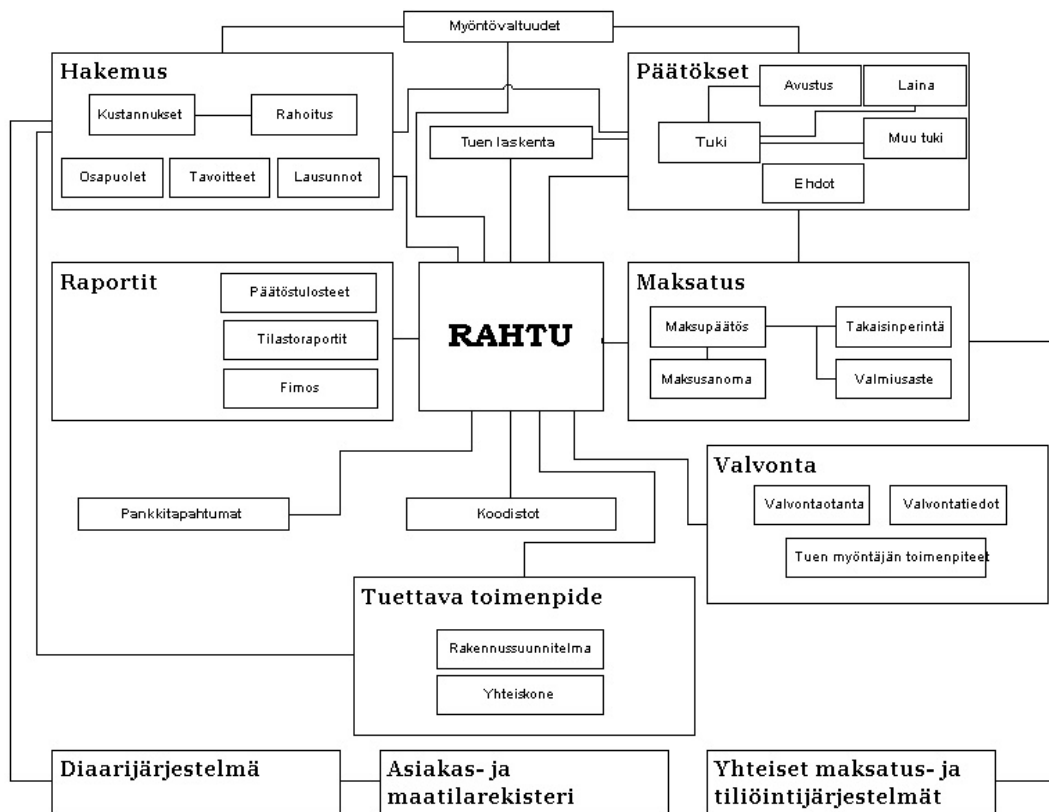
Rahoitustukien käsittelyjärjestelmällä (Rahtu) käsitellään EU-osarahoitteiset ja kansalliset maatalouden investointituet sekä nuorten viljelijöiden aloitustuki. Myös poro-, kolttu- ja luontaiselinkeino-tuet kuuluvat Rahtu-järjestelmässä käsiteltäviin rahoitustukiin. Rahtu-järjestelmä käyttää muiden maataloushallinnon tietojärjestelmien kanssa mm. yhteisiä asiakastietoja ja maatilayritystietoja sekä diaarijärjestelmää, johon kirjataan TE-keskusten asiakirjaliikenne, mm. hakemusten saapuminen, niihin liittyvien lisäselvitysten lähteminen ja saapuminen sekä tukipäätökset. Rahdussa hyväksytyt tukimaksut siirretään yhteisiin tiliöinti- ja maksatusjärjestelmiin maksujen suorittamista sekä kirjanpitoa varten. Rahtu-järjestelmää käytetään tukihakemusten käsittelyyn, tuen määrän laskentaan, päätöstietojen kirjaukseen ja päätösten tulostukseen. Lisäksi järjestelmän avulla hoidetaan tukien maksatus, valvontatietojen kirjaus ja myöntökiintiöiden seuranta sekä tukia koskeva raportointi.

Rahtu-järjestelmän käyttöliittymä jakaantuu pääpiirteissään loogisesti seuraaviin osiin (kuvio 2):

- Hakemukset
- Päätökset
- Maksatus
- Valvonta
- Rahoitustukien seuranta (raportointi).

Lisäksi käyttöliittymässä on osiot myöntökiintiöiden ylläpitoon sekä ohjaustietojen (koodistot) ja pankkitapahtumien käsittelyyn. Näiden osioiden käyttöoikeudet on rajoitettu keskushallinnolle. Myöntökiintiöitä voi ylläpitää MMM:n pääkäyttäjä. Ohjaustietoja ja pankkitapahtumia voi käsitellä vain TIKE:n tekninen ylläpitäjä.

Kuvio 2. Rakennetukien tietojärjestelmä

Hakemukset –osassa käsitellään tukihakemukseen liittyviä tietoja. Tukihakemuksen tallennus sisältää hakemuksen perustietojen lisäksi hakemuksen osapuolten, kustannus- ja rahoitustietojen, mahdollisten hakemuksen täydennyspyyntöjen sekä työpaikkatavoitetietojen tallennuksen. Jos tukihakemus koskee rakentamishanketta, tallennetaan rakennussuunnitelma ja siihen liittyvät rakennuksen kapasiteettitiedot. Rakennussuunnitelma voidaan tallentaa Rahtu-järjestelmään myös etukäteen ilman tukihakemusta.

Päätökset –osassa käsitellään tukipäätökseen liittyviä tietoja. Tukipäätös voi pitää sisällään yhden tai useampia tukia. Pääsääntöisesti päätökseen liittyy vain yksi tuki, mutta nuoren viljelijän aloitustuessa voi päätökseen liittyä kaksi tukea – tuki kiinteistön hankintaan ja tuki irtaimiston hankintaan. Lisäksi sekä aloitustukeen, että investointitukeen voi liittyä omana tukielementtinä kansallinen lisätuki.

Päätösosioon tallennetaan hakemuksella haetut avustus- ja lainatiedot, annettujen hakemustietojen perusteella lasketaan päätökseen liittyvä lainatuki sekä päätösosion kautta tulostetaan päätökseen liittyvät tulosteet.

Maksatusosio jakautuu maksupäätösosioon ja maksusanomaosioon. Maksupäätös voi koskea Rahtun osalta lainan nostolupaa tai avustuksen maksuhakemus- ja päätöstietoja. Maksupäätös voi olla myös tietyn maksuerän takaisinperintäpäätös, jolloin maksutietojen yhteyteen tallennetaan takaisinperinnän erityistiedot, mm. tietoja perittävän osuuden koroista.

Maksusanoma –osassa käsitellään maksutietojen kokoaminen maksuaineistoksi, joka lähetetään Mavi:n tukimaksuosastolle. Lisäksi sitten, kun maksutiedot on Mavissa laitettu maksuun, päivitty Rahtu-järjestelmään takaisinlatauksena maksutietoihin todelliset maksupäivät sekä tukikirjanpitolinumero, joille maksut on kirjattu.

Maksuaineiston kokoaminen tapahtuu TE-keskuksessa. Maksaja tulostaa maksusanomien tarkistuslistan, jonka avulla hän voi varmistua, että aineistoon kuuluvien maksupäätösten tiedot ovat oikein. Jos tiedot ovat oikein, hyväksytään aineisto ja samalla tulostetaan maksusanomailmoitus hyväksytystä aineistosta ja faxataan se Maviin.

Valvonta –osiossa käsitellään valvontaotantaan, valvontatietoihin ja tuen myöntäneen viranomaisen mahdollisiin jälkitoimiin liittyviä tietoja. Valvontaotannan toteutetaan Tikessä, minkä jälkeen otannat ladataan Rahtuun valvontatapauksiksi. TE-keskuksissa suoritetaan valvonnat ja talletetaan valvontatiedot. Jos valvonnoissa havaitaan epäkohtia tuen käytössä, suoritetaan tarvittaessa korjaavia toimia.

Raportointi –osassa voidaan tulostaa raportteja erilaisiin tarkoituksiin. Osa raporteista (lähinnä erilaiset päätöstulosteet) eivät ole käyttäjän muokattavissa ja tulostetaan pdf -muotoisina. Osa raporteista (ns. tilastoraportit) on myös siirrettävissä muokattaviksi esimerkiksi Excelliin.

Hanke-tietojärjestelmä

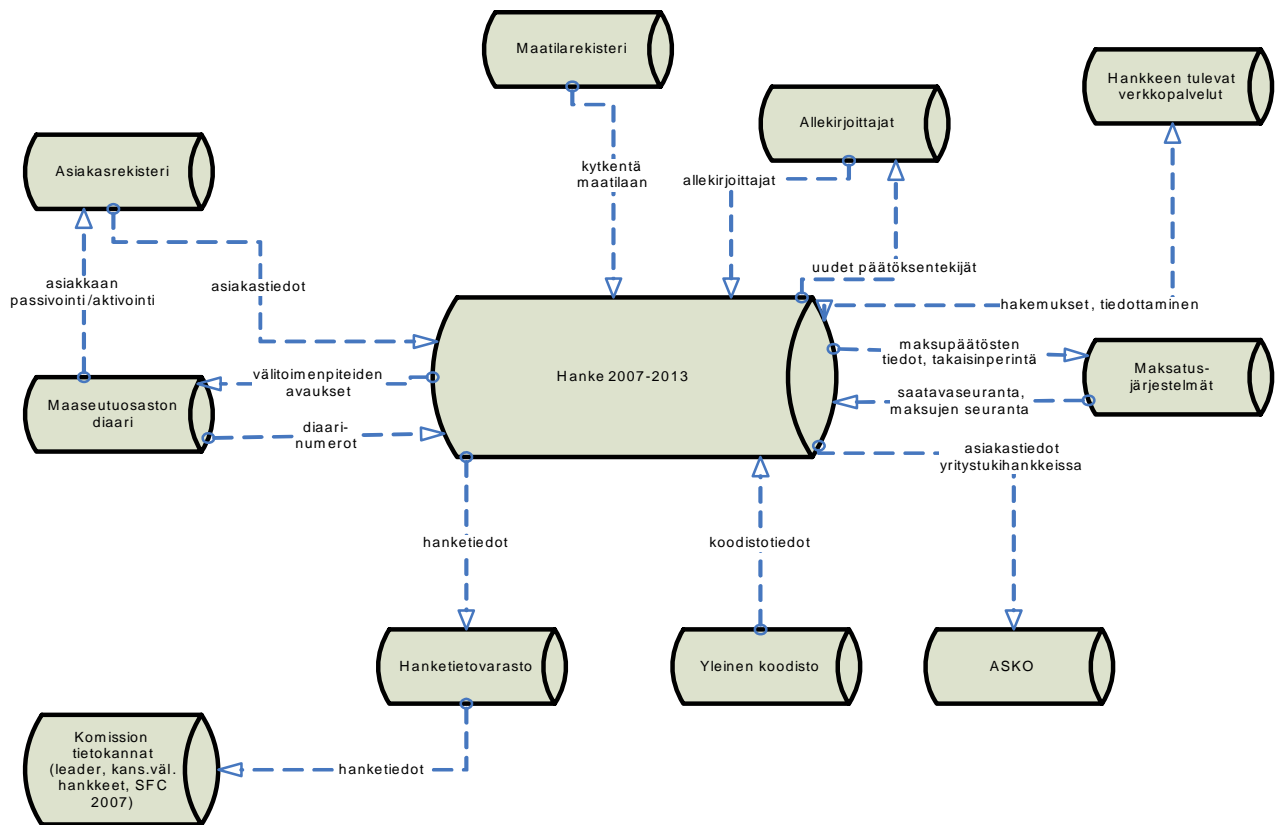
Hanke2007-järjestelmässä hallinnoidaan ohjelman toimintalinjojen 1, 3 ja 4 hanke- ja yritystuet sekä tekninen apu. Järjestelmä sisältää hallinnoinnin keskeiset toiminnot, lukuun ottamatta tuen maksamista ja kirjanpitoa. Järjestelmää käytetään TE-keskusten maaseutuosastoilla, maa- ja metsätalousministeriössä ja Maaseutuvirastossa.

Järjestelmän keskeisimmät toiminnot ovat: hankehakemusten käsittely, tuen myöntämistä ja maksamista koskeva päätöksenteko (ml. maksajaviraston suorittama maksamispäätösten tukikelpoisuuden tarkistus), hankkeiden indikaattoritietojen tallentaminen sekä eräiltä osin ohjelman toteutuksen seuranta ja valvonta. Järjestelmä sisältää myös valtion talousarviossa myönnettyjen myöntövaltuuskiintiöiden hallinnointiin ja seurantaan liittyvät tiedot.

Järjestelmästä on yhteydet diaarijärjestelmään ja IACS-keskusrekisterin asiakas- ja maatilatietoihin sekä muihin yhteisiin koodistoihin. Diaaritietoja ylläpidetään diaarijärjestelmässä, mutta asiakas- ja maatilatietoja ylläpidetään Hanke-järjestelmän kautta avattavilla näytöillä. Järjestelmästä on myös yhteys maa- ja metsätalousministeriön maksatus- ja kirjanpitojärjestelmiin. Järjestelmän tietoja on tarkoitus siirtää tietovarastoon tietojen analysoimiseksi ohjelman seuranta varten sekä jakaa eri käyttäjäryhmille niiden tarpeiden mukaisesti.

Tietojärjestelmäkartassa on kuvattu Hanke2007-järjestelmän yhteydet muihin järjestelmiin ja yhteisiin koodistoihin.

Kuvio 3. Hanke-tietojärjestelmä

4.6. Maksatukset

Taulukossa 3 esitetään vuonna 2007 toteutuneet maksut, kumulatiiviset maksut ohjelmakauden alusta sekä ohjelman alustavan rahoitussuunnitelman mukainen koko ohjelmakauden 2007-2013 rahoituksen jakautuminen toimenpiteittäin.

Taulukko 3. Vuonna 2007 toteutuneet maksatukset.

Toimenpide/Toimintalinja	Vuotuiset maksut – vuosi 2007	Kumulatiiviset maksut vuodesta 2007, €	Rahoituksen alustava jakautuminen toimenpiteittäin, €
Toimenpide 111	279 506	279 506	45 294 000
— joista siirtymäkauden menoja*	279 506	279 506	
Toimenpide 112			320 000 000
— joista siirtymäkauden menoja*			
Toimenpide 113	23 841 047	23 841 047	56 000 000
— joista siirtymäkauden menoja*	23 841 047	23 841 047	
Toimenpide 121			230 408 000
— joista siirtymäkauden menoja*			
Toimenpide 123	195 627	195 627	201 878 000
— joista siirtymäkauden menoja*	195 627	195 627	
Toimenpide 124			39 130 000
— joista siirtymäkauden menoja*			
Toimintalinja 1 yhteensä	24 316 180	24 316 180	892 710 000
— joista siirtymäkauden menoja*	24 316 180	24 316 180	
Toimenpide 211	234 801 123	234 801 123	1 657 000 000
— joista siirtymäkauden menoja*	11 050 066	11 050 066	
Toimenpide 212	187 435 295	87 435 295	1 302 000 000
— joista siirtymäkauden menoja*	8 749 299	8 749 299	
Toimenpide 214	323 702 930	323 702 930	2 322 469 754
— joista siirtymäkauden menoja*	49 188 583	49 188 583	
Toimenpide 215			105 000 000
— joista siirtymäkauden menoja*			
Toimenpide 216			10 000 000
— joista siirtymäkauden menoja*			
Toimenpide 221	3 822 346	3 822 346	10 000 000
— joista siirtymäkauden menoja*	3 822 346	3 822 346	
Toimintalinja 2 yhteensä	749 761 694	649 761 694	5 406 469 754
— joista siirtymäkauden menoja*	72 810 294	72 810 294	
Toimenpide 311	1 159 271	1 159 271	303 571 000
— joista siirtymäkauden menoja*	1 159 271	1 159 271	
Toimenpide 312			277 193 000
— joista siirtymäkauden menoja*			
Toimenpide 313	207 591	207 591	28 889 000
— joista siirtymäkauden menoja*	207 591	207 591	
Toimenpide 321	672 217	672 217	42 222 000
— joista siirtymäkauden menoja*	672 217	672 217	
Toimenpide 322	44 559	44 559	22 222 000
— joista siirtymäkauden menoja*	44 559	44 559	
Toimenpide 323			6 667 000
— joista siirtymäkauden menoja*			
Toimenpide 331			17 647 000
— joista siirtymäkauden menoja*			
Toimintalinja 3 yhteensä	2 083 638	2 083 638	698 411 000
— joista siirtymäkauden menoja*	2 083 638	2 083 638	
Toimenpide 411	34 177	34 177	18 182 000
— joista siirtymäkauden menoja*	34 177	34 177	
Toimenpide 412			9 000 000
— joista siirtymäkauden menoja*			
Toimenpide 413	809 599	809 599	265 000 000
— joista siirtymäkauden menoja*	809 599	809 599	
Toimenpide 421			30 000 000
— joista siirtymäkauden menoja*			
Toimenpide 431			48 193 000
— joista siirtymäkauden menoja*			
Toimintalinja 4 yhteensä	843 776	843 776	370 375 000
— joista siirtymäkauden menoja*	843 776	843 776	
Tekninen apu	361 248	361 248	40 000 000
— joista siirtymäkauden menoja*			
Ohjelma yhteensä	777 366 536	677 366 536	7 407 965 754
— joista siirtymäkauden menoja*	100 053 888	100 053 888	

* Asetuksen (EY) N:o 1320/2006 mukaisia siirtymäkauden menoja. Sisältää sekä 16.10.2006-31.12.2006 että vuonna 2007 ohjelmakauden 2000-2006 sitoumuksista aiheutuneet menot.

4.7. Koulutus ja viestintä

Koulutus

Maa- ja metsätalousministeriö ja Maaseutuvirasto järjestivät toimintalinjojen 1, 3 ja 4 ajankohtaisista aiheista koulutustilaisuuksia TE-keskusten maaseutuosastoille ja toimintaryhmille. Maaseutuosastojen 51 yritystutkijaa kokoontuivat koulutuspäiville tammi-helmikuun vaihteessa. Maaliskuusta elokuuhun järjestettiin kolme laajaa koulutustilaisuutta ohjelman sisällöstä, kansallisesta lainsäädännöstä ja toimeenpanon alkamisesta. Näissä koulutustilaisuuksissa oli 207-240 osallistujaa TE-keskusten maaseutuosastoilta ja toimintaryhmistä.

Syksyllä 2007 Maaseutuvirasto järjesti eri puolilla Suomea 4 yritystutkikoulutusta ja 5 hanketutkikoulutusta, joihin otti osaa yhteensä noin 500 osallistujaa TE-keskuksista ja toimintaryhmistä. Lokakuussa koulutettiin TE-keskusten maksajia. TE-keskusten toimintaryhmyhteyshenkilöt kokoontuivat kaksi kertaa.

Kaikkiaan lähes 300 osallistujaa antoi kirjallista palautetta yritys- ja hanketutkiiin liittyvistä koulutuksista. Koulutustilaisuuksissa saatu palaute huomioitiin sekä koulutustilaisuuksien järjestelyissä että toimeenpanon valmistelussa ja toteutuksessa.

Toimintalinjan 2 osalta maa- ja metsätalousministeriö ja Maaseutuvirasto järjestivät vuonna 2007 helmikuussa ja joulukuussa useita koulutustilaisuuksia ajankohtaisista ohjelmaan liittyvistä aiheista seuraaville tahoille:

- kuntien maaseutuasiamiehille;
- TE-keskusten viljelijätuista vastaaville;
- toimintaryhmän jäsenille, jotka käsittelevät linjan 2 tukia;
- Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitolle ja sen liitoille;
- Svenska lantbruksproducenternas centralförbundille ja sen liitoille;
- alueellisille ympäristökeskuksille;
- Svenska lantbrukssällskapens förbundille ja sen seuroille;
- ProAgria Maaseutukeskuksille;
- yksityisille neuvojille, jotka tekevät kevään päätukihakemusten täyttöö;
- terveydenhuoltoeläinlääkäreille; sekä
- läänineläinlääkäreille.

Toimintalinjalla 2 kevään päätukihauun koulutustilaisuudet pidettiin helmikuussa Seinäjoella, Kouvolassa, Kuusamossa ja Helsingissä. Tilaisuus oli kaikilla edellä mainituilla paikkakunnilla kaksipäiväinen. Tilaisuuksiin osallistui yhteensä 557 koulutettavaa. Helsingin koulutustilaisuus oli ruotsinkielinen. Osa alustuksista välitettiin Helsingistä videoneuvottelulaitteilla koulutuspaikalle. Koulutuskokeilu sai positiivista palautetta ja siten videoneuvottelulaitteiden käyttöä jatkettiin myös joulukuun koulutustilaisuuksissa. Myös joulukuun tukikoulutukset pidettiin joka paikkakunnalla kaksipäiväisinä. Koulutukset pidettiin Savonlinnassa, Hämeenlinnassa, Kokkolassa ja Helsingissä. Helsingin tilaisuus oli jälleen ruotsinkielinen. Joulukuun koulutustilaisuuksiin osallistui yhteensä 558 koulutettavaa.

Maa- ja metsätalousministeriö (alkuvuonna) ja Maaseutuvirasto (1.5.2007 jälkeen) järjestivät säännöllisesti yksipäiväisiä koulutustilaisuuksia TE-keskusten maaseutuosastojen ympäristötukivastaaville. Tilaisuuksia järjestettiin kuusi kertaa ja ne pidettiin Helsingissä.

Lisäksi maa- ja metsätalousministeriö ja Maaseutuvirasto osallistuivat Maatalouden ympäristönsuojelun sekä LUMO -neuvottelupäivien järjestämiseen. Maatalouden ympäristönsuojelun neuvottelupäivät pidettiin Hämeenlinnassa. Kohderyhmänä olivat ympäristö- ja maataloushallinto sekä maatalouden neuvontajärjestöt. LUMO -neuvottelupäivien tavoitteena on maatalouden luonnon monimuotoisuuden hoito ja hallinnon yhteistyön edistäminen sekä yhteisten toimintalinjojen luominen.

Viestintä

Ohjelman viestintää suunniteltiin ja toteutettiin tiiviissä yhteistyössä maa- ja metsätalousministeriön, Maaseutuviraston, TE-keskusten ja Leader-toimintaryhmien kesken. Vuoden 2006 lopussa koottiin noin 70 henkeä kattava viestintäyhdyshenkilöiden ryhmä. Yhdyshenkilöt ovat maa- ja metsätalousministeriöstä, Maaseutuvirastosta, TE-keskuksista, Leader-toimintaryhmistä, Maaseudun kehittäjät ry:stä (kuntien maaseutuasiamiehiä) ja Suomen Kylätoiminta ry:stä. Yhdyshenkilöt kokoontuivat vuoden 2007 aikana kaksi kertaa. Lisäksi perustettiin kaikki yhdyshenkilöt kattava sähköpostilista.

Kokouksissa ja sähköpostilla käytiin keskustelua muun muassa ohjelman viestintästrategiasta ja -suunnitelmasta, hyvien käytäntöjen keräämisestä, logojen käytöstä, työn alla olleista ohjelman internetsivuista, tarvittavasta tiedotusmateriaalista sekä perustettavista Maaseutuvirastosta ja maaseutuverkostosta. Keskushallinto priorisoi viestintämateriaalien tekoa yhdyshenkilöverkostolta saadun palautteen perusteella.

Ohjelmasta kertovat internetsivut avattiin 1.5.2007 osoitteeseen www.maaseutu.fi ja vastaava ruotsinkielinen sivusto osoitteeseen www.landsbygd.fi. Sivustolle koottiin ohjelmaa esittelevää materiaalia ja sivusto linkitettiin maaseudun kehittämistyön kannalta keskeisille sivuille. Sivujen palautekanava otettiin heti käyttöön. Lisäksi ohjelmaa koskevista asioista kerrottiin ministeriön ja Maaseutuviraston internetsivuilla.

Ministeriö ja Maaseutuvirasto tekivät yhteistyössä useita ohjelmasta kertovia esitteitä ja oppaita, joiden aiheina olivat ympäristötuki, yritystuet, hanketuet, vuonna 2008 alkavat tukimuodot sekä maaseutu.fi -sivusto ja maaseutuverkosto. Lisäksi koulutus- ja viestintätarpeita varten tehtiin ohjelmasta kertovat tietosivut, jotka laitettiin maaseutu.fi- ja landsbygd.fi -sivuille. Vuoden aikana tehtiin myös ohjelmaa koskevien materiaalien säilytystä ja jakelua varten oma folderi ja kansio.

Ohjelmaa esiteltiin monipuolisesti Farmari-maatalousnäyttelyssä (Kuopio 26.–29.7.) Luonnonvarat-osastolla sekä omalla osastolla ELMA-messuilla (Helsinki 23.–25.11.). Ohjelman käynnistystilaisuus pidettiin 2.11. Seinäjoella, jonne kokoontui 160 kutsuvierasta ja median edustajaa.

Ohjelmaan liittyvistä ajankohtaisasioista kerrottiin useilla ministeriön ja Maaseutuviraston tiedotteilla. Lisäksi ohjelma-asioista kerrottiin Liiteri- ja Verso-uitiskirjeillä, jotka kumpikin ilmestyivät neljä kertaa. Myös Aitta-extranetiä käytettiin aktiivisesti tiedottamiseen TE-keskuksille ja kunnille. TE-keskukset ja toimintaryhmät tiedottivat ohjelmasta alueillaan.

Viestintämateriaalissa käytettiin EU-lipun ja maaseuturahaston tunnuslauseen lisäksi ohjelman omaa visuaalista elementtiä, joka julkistettiin maaliskuussa. Seurantakomitea hyväksyi kokouksessaan 11.12.2007 ohjelman viestintästrategian ja -suunnitelman 2007–2013.

4.8. Maaseutuverkosto

Kunkin jäsenvaltion on perustettava kansallinen maaseutuverkosto, joka kokoaa yhteen maaseudun kehittämisen parissa toimivat järjestöt ja viranomaiset. Maa- ja metsätalousministeriössä aloitettiin maaseutuverkoston valmistelu vuonna 2005 ja vuoden 2007 loppupuolella maaseutuverkosto aloitti toimintansa Seinäjoella. Maaseutuverkoston muodostavat Suomessa Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman ja Ahvenanmaan maaseudun kehittämisohjelman toimijat.

Maaseutuverkostoyksikkö toimii maaseutuverkoston koordinoijana ja toteuttaa Suomen maaseudun kehittämisstrategiassa maaseutuverkostolle asetettuja tehtäviä. Maaseutuverkostoyksikkö palvelee molempien maaseudun kehittämisohjelmien toimijoita alueellisella, valtakunnallisella ja kansainvälisellä tasolla. Maaseutuverkostoyksikön palvelut tuotetaan suomeksi ja ruotsiksi.

Vuonna 2007 maaseutuverkoston toiminta oli pääosin toiminnan suunnittelua ja käynnistämistä. Maaseutuverkostoyksikkö pyrkii jatkossa tuottamaan verkostoon osallistuville tahoille lisäarvoa kehittämällä

uusia toimintatapoja maaseudun kehittämistyöhön aiempien ohjelmakausien aikana hyviksi havaittujen käytäntöjen rinnalle. Keskeisenä tavoitteena on saada uusia ihmisiä mukaan maaseudun kehittämistyöhön.

Maa- ja metsätalousministeriö asetti maaseutuverkoston ohjausryhmän syyskuussa 2007. Ohjausryhmä kokoontui kaksi kertaa vuoden 2007 aikana. Ohjausryhmän keskeisiä tehtäviä vuonna 2007 olivat maaseutuverkoston ja maaseutuverkostoyksikön toiminta- ja vuosisuunnitelmien käsittely.

Taulukko 4. Maaseutuverkoston toteutuneet maksut vuonna 2007.

Toimenpide/Toimintalinja	Vuotuiset maksut – vuosi 2007	Kumulatiiviset maksut vuodesta 2007, €	Rahoituksen alustava jakautuminen, €
a) kansallisen maaseutuverkoston rakenteiden hoitaminen	27 382	27 382	1 000 000
b) kansallisen maaseutuverkoston toimintasuunnitelman täytäntöönpano	73 363	73 363	12 000 000
Yhteensä	100 745	100 745	13 000 000

Yksityiskohtaisempaa tietoa maaseutuverkoston toiminnasta vuonna 2007 löytyy Suomen Maaseutuverkoston vuosikertomuksesta. Se löytyy osoitteesta <http://www.maaseutu.fi/fi/index/maaseutuverkosto.html>.

5. OHJELMAN SEURANTA JA ARVIOINTI

5.1. Seurantakomitea

Sidosryhmiltä kysyttiin jäseniä ohjelman seurantakomiteaan 22.5.2007 maa- ja metsätalousministeriöstä lähetetyllä kirjeellä. Valtioneuvosto asetti seurantakomitean 5.7.2007. Puheenjohtajana toimii maa- ja metsätalousministeriön maatalousosaston osastopäällikkö. Jäsenet edustavat seuraavia tahoja:

Elintarviketurvallisuusvirasto, Evira	Suomen Kuntaliitto
Kauppa- ja teollisuusministeriö	Suomen Kylätoimintayhdistys ry, SYTY
Maa- ja metsätalousministeriön osastot	Suomen Luonnonsuojeluliitto ry
Maaseutuvirasto	Suomen Yrittäjät
Sisäasiainministeriö	Suomen 4H- liitto
Työministeriö	Svenska Lantbruksproducenternas
Valtiovarainministeriö	Centralförbund, SLC
Ympäristöministeriö	Työmarkkinajärjestöt
Elinkeinoelämän keskusliitto, EK	WWF Suomi
Eläintautien torjuntayhdistys	Ahvenanmaan maakuntahallitus
Maa- ja kotitalousnaisten keskus ry	Maakuntaliitot
Maa- ja metsätaloustuottajien Keskusliitto, MTK	Paikallisen toimintaryhmät
Maaseudun Kehittäjät ry	Työvoima- ja elinkeinokeskukset
Naisjärjestöt yhteistyössä, NYTKIS	Ympäristökeskukset
Suomen Eläinsuojeluyhdistys ja Animalia	

Työjärjestyksen mukaan seurantakomitean tehtävänä on:

- käsitellä Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman osalta ehdotukset muutoksiksi Suomen maaseudun kehittämisstrategiaan 2007-2013;
- käsitellä Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman osalta vuosina 2010, 2012 ja 2014 laadittava yhteenvetokertomus Suomen maaseudun kehittämisstrategian 2007-2013 ja sen tavoitteiden täytäntöönpanon edistymisestä sekä vaikutuksesta maaseudun kehittämistä koskevien yhteisön strategisten suuntaviivojen noudattamiseen;

- c) käsitellä ehdotukset ohjelman muuttamiseksi, jotka toimitetaan käsittelyn jälkeen komissiolle hyväksyttäväksi ja joista säädetään muutoksen sisällöstä riippuen komission hyväksymiskäsittelyn jälkeen kansallisella tasolla maa- ja metsätalousministeriön asetuksella tai valtioneuvoston asetuksella;
- d) käsitellä ja hyväksyä vuosittain ennen kesäkuun loppua komissiolle toimitettava täytäntöönpanokertomus, johon sisältyy joka toinen vuosi arviointi;
- e) käsitellä muita ohjelman toimeenpanoon liittyviä kysymyksiä, jotka halutaan tuoda seurantakomitean käsittelyyn;
- f) tarkastella ohjelman etenemistä ja tavoitteiden toteutumista;
- g) ehdottaa hallintoviranomaiselle mitä tahansa ohjelman mukautusta tai tarkistusta, jonka tavoitteena on 4 artiklassa mainittujen maaseuturahaston tavoitteiden saavuttaminen tai ohjelman hallinnon parantaminen, varainhoito mukaan luettuna;
- h) käsitellä ja hyväksyä viestintäsuunnitelma;
- i) käsitellä ja hyväksyä vuosittain teknisen avun käyttösuunnitelma;
- j) ilmoittaa kantansa rahoitettavien toimien valintaperusteista neljän kuukauden kuluessa ohjelman hyväksymispäätöksestä ja vastaavasti valintaperusteiden tarkistamisesta ohjelmatyön tarpeita vastaavasti; ja
- k) käsitellä maaseutuverkoston ja maaseutuverkostoyksikön toimintasuunnitelma, vuosisuunnitelmat ja vuosikertomukset.

Seurantakomitean ensimmäinen kokous pidettiin Helsingissä 16.8.2007. Kokouksessa käsiteltiin seurantakomitean työjärjestys, teknisen avun jako kaudelle 2007-2013 sekä vuoden 2007 teknisen avun käyttösuunnitelma, hankkeiden valintakriteerit ja ohjelman ensimmäinen muutosesitys. Toinen kokous pidettiin Helsingissä 11.12.2007. Tässä kokouksessa asialistalla olivat ensimmäisen ohjelmamuutoksen muuttamistarpeiden esittely (hyväksyntä kirjallisella menettelyllä tämän kokouksen jälkeen), ohjelman toinen muutosesitys, ohjelman viestintä, teknisen avun käyttösuunnitelma vuodelle 2008 ja maaseutuverkoston toimintasuunnitelmat.

5.2. Seuranta

Seurantaindikaattorit

Seurantaindikaattoreiden avulla mitataan maaseudun kehittämisohjelman edistymistä, tehokkuutta ja toimivuutta. Komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 liitteessä VIII esitettyjä jäsenvaltioille pakollisia seurantaindikaattoreita on täydennetty kansallisilla indikaattoreilla. Kansallisten indikaattoreiden avulla saadaan tehostettua ohjelman seurantaa ja ne antavat arvokasta lisätietoa ohjelman edistymisen seurantaan sekä arviointiin.

Ohjelmaan valitut seurantaindikaattorit esitetään ohjelma-asiakirjan liitteessä 8. Kaikille indikaattoreille on asetettu tavoitetasot vuoteen 2013. Tavoitetasot on alan asiantuntijoiden avulla määritettyjä ja ne on hyväksytty ohjelmaa valmistelemissä työryhmissä. Tulos- ja tuotosindikaattorit esitetään vuosiraportin liitteessä 2.

Ohjelman seurannasta vastaa maa- ja metsätalousministeriön maaseudun kehittämissyksikkö. Aineisto seurantaa varten saadaan pääosin IACS-, Hanke- ja Rahtu-tietojärjestelmistä. Seurantatietoa pyydetään myös Tilastokeskukselta sekä alan tutkimuslaitoksilta. Vuoden 2007 aikana tehtiin tietojärjestelmiin tarvittavat määritykset ohjelman seurannan tarpeisiin sekä käytiin neuvotteluita seurantatiedon saamisen varmistamiseksi.

Seurantaa ja arviointia tukevat tutkimukset ja hankkeet

Maatalouden ympäristötuen vaikuttavuuden seurantatutkimus (MYTVAS) aloitettiin vuonna 1995. Tutkimuksen tarkoituksena oli ensimmäisellä ohjelmakaudella (1995-1999) selvittää, miten ympäristötuki vaikutti maataloudesta peräisin olevaan vesistökuormitukseen. Toisella ohjelmakaudella (2000-2006) seurantatutkimuksessa (MYTVAS 2) panostettiin aiempaa enemmän myös luonnon ja maiseman monimuotoisuuden seurantaan. MYTVAS-hankekokonaisuuden tuloksia on käytetty maatalouden ympäristötukijärjestelmän kehittämisessä ja ohjelma-arvioinneissa.

Syksyllä 2007 maa- ja metsätalousministeriö käynnisti avoimen tarjouskilpailun maatalouden ympäristötuen vaikuttavuuden seurantatutkimuksen jatkamisesta ohjelmakaudella 2007-2013. MYTVAS 3:n tarkoituksena on jatkaa ja kehittää maatalouden ympäristötuen vaikuttavuuden seurantaa ja toimia yhtenä työväliseinä uusien toimenpiteiden suunnittelussa sekä osana ohjelman arviointeja. Seurantatutkimuksen toteuttaja valittiin joulukuussa 2007.

Maatalous- ja maaseutuasioiden ministeriryhmä päätti keväällä 2007, että karjanlannan aiheuttamien fosforimäärien paikallisten sijoitusongelmien ratkaisemista varten tulee taata kokonaan kansallisin varoin toteutettavan erillisen tutkimusohjelman käynnistäminen. Myös tutkimusta fosforin käytöstä lannoitteena ja tämän tutkimuksen tulosten käytäntöön soveltamista tulee vahvistaa. Karjanlannan hyötykäyttö yhdistää useita keskeisiä tavoitteita, kuten ravinnepäästöjen vähentäminen vesistöihin fosforin käyttöasteen parantuessa, uusiutuvan bioenergian käytön lisääminen sekä kasvihuonekaasupäästöjen vähentyminen. Myös maaseudun kehittämisohjelman valtioneuvostokäsittelyn yhteydessä 3.8.2006 sovittiin erillisestä kansallisin varoin toteutettavasta tutkimusohjelmasta lannan lannoituskäytön kehittämiseksi ja vaihtoehtoisten lannan käyttötapojen löytämiseksi vuosina 2008–2010.

Maa- ja metsätalousministeriö käynnisti joulukuussa 2007 tarjouskilpailun tutkimusohjelmasta (HYÖTYLANTA), jonka tarkoituksena on löytää hyödyntämisvaihtoehtoja lannalle sekä eloperäisille jätteille ja sivutuotteille. Tutkimusohjelman tekijä valittiin alkuvuodesta 2008.

Lounais-Suomen ympäristökeskus aloitti yhdessä MTK- Satakunnan ja MTK- Varsinais-Suomen kanssa maatalouden vesiensuojeluhankkeen (TEHO), jonka tavoitteena on saada laajamittaiseen käyttöön eri tilanteissa tehokkaimmin toimivat maatalouden vesiensuojelutoimenpiteet ja testata käytännössä toimenpiteiden soveltuvuutta, vaikuttavuutta ja kustannustehokkuutta tilatasolla. Hanke alkaa vuoden 2008 alussa ja loppuraportti valmistuu vuonna 2011. Tavoitteena on erityisesti nykyisen ympäristötukijärjestelmän toimenpiteiden tehostettu hyödyntäminen ja niitä koskevat kehittämissuositukset sekä uusien vesiensuojelukeinojen kokeilu ja käyttömahdollisuuksien arviointi.

Happamien sulfaattimaiden aiheuttamien ympäristöhaittojen vähentämiseksi aloitettiin vuoden 2007 keväällä maa- ja metsätalousministeriön, ympäristöministeriön, alueellisten ympäristökeskusten ja Helsingin Yliopiston yhteistyössä toteuttama selvitystyö. Tavoitteena on kartoittaa maa- ja metsätalouksikäytössä olevien happamien sulfaattimaiden aiheuttamien haittojen vähentämiseen liittyvät selvitystarpeet, ohjata käynnissä oleva selvitystyötä ja laatia ehdotus haittojen vähentämisen suuntaviivoiksi. Erityistä huomiota tullaan kiinnittämään maankuivatukseen liittyvien toimenpiteiden tukemisen periaatteiden selventämiseen, jotta myös happamoitusongelmaan kiinnitetään tukemisen ehtoja yhtenäistettäessä ja menettelyitä yksinkertaistettaessa riittävästi huomiota.

Ns. HNV-indikaattorin määrittämiseksi asetettiin selvitystyö ”Luonnoltaan arvokkaat maatalousalueet Suomessa: vaihtoehtoiset määrittelytavat ja käsitteen hyödynnettävyys luonnonhaittakorvausjärjestelmässä”. Tutkimuksen toteuttaa Suomen ympäristökeskus ja Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus ja se päättyy vuoden 2008 aikana. Tutkimushankkeen tarkoituksena on luoda menetelmä, jolla määritellään luonnonarvoltaan arvokkaat maatalousalueet Suomessa ja tämän tuloksena saadaan HNV-indikaattori.

Kansallisella tasolla on selvitettävä, miten seuranta saadaan kohdistettua maaseutualueille. Ongelman ratkaisemiseksi ollaan käynnistämässä selvitystyötä.

Erilaisista tutkimuksista, selvityksistä ja hankkeista saadaan lisätietoa ohjelman seurantaan ja arviointia varten sekä tätä kautta ohjelmamuutosten suunnitteluun.

5.3. Arviointi

Maaseudun kehittämisohjelmaa ja siihen kuuluvien eri toimenpiteiden täytäntöönpanoa, vaikutuksia ja tuloksellisuutta arvioidaan ennako-, väli- ja loppuarviointien avulla. Komissio on ohjeistanut maaseudun kehittämisohjelmien arviointien toteuttamista käsikirjalla ”yhteiset seuranta- ja arviointisäännöt”, jossa on esitetty suuntaviivat arvioinneille, arviointikysymykset sekä perusteet. Käsikirja sisältää myös tietoa seurantaindikaattoreista kuten luvussa 5.1. mainitaan.

Ennakoarviointi muodosti pohjan koko ohjelmatyölle. Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin koordinoima arviointikonsortio sai ennakoarvioinnin valmiiksi 31.3.2006. Ennakoarvioinnin tulokset huomioitiin ohjelma-asiakirjan laadinnassa.

Vuonna 2007 käynnistettiin avoimella tarjouskilpailulla edellisen ohjelmakauden jälkiarvioinnit. Horisontaalisen maaseudun kehittämisohjelman jälkiarvioinnista vastaa Suomen aluetutkimus FAR yhdessä Pellervon taloudellisen tutkimuskeskuksen, Jyväskylän yliopiston Ympäristöntutkimuskeskuksen ja Fin-Auguuri Oy:n kanssa. Alueellisen maaseudun kehittämisohjelman (ALMA) jälkiarvioinnista vastaa Kajaanin yliopistokeskuksen Lönnrot-instituutti yhdessä Suomen aluetutkimus FAR:n ja TK-Evalin kanssa. Lisäksi käynnistettiin teema-arviointi edellisen ohjelmakauden alueellisista maaseudun kehittämisohjelmista (ALMA, ELMA, LEADER+, Pohjois-Suomen- ja Itä-Suomen Tavoite1, POMO). Arvioitavina teemoina ovat: työllisyys ja elinkeinot, yhteisöllisyys, osaaminen sekä ympäristövaikutukset. Teema-arvioinnista vastaa Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti yhdessä Bionova Engineeringin ja Tampereen yliopiston aluetutkimus Senten kanssa.

Kaikki edellä mainitut arvioinnit saatetaan päätökseen vuoden 2008 loppuun mennessä. Jälkiarviointien tulokset ja johtopäätöksistä nousevat kehittämissuositukset huomioidaan Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman muutoksia valmisteltaessa sekä mahdollisesti myös seuraavaa ohjelmakautta suunniteltaessa. Teema-arvioinnin teemat ovat nykyisen ohjelmakauden strategian ja samalla ohjelman kolmea painopistealuetta koskevia yleisiä periaatteita. Tämän arvioinnin tarkoituksena on luoda jatkuvuutta edellisen ja nykyisen ohjelmakauden välille.

Ohjelman arvioinnista vastaa kansallisena hallintoviranomaisena maa- ja metsätalousministeriö. Ohjelman väli- ja jälkiarviointia valitaan avoimella tarjouskilpailulla.

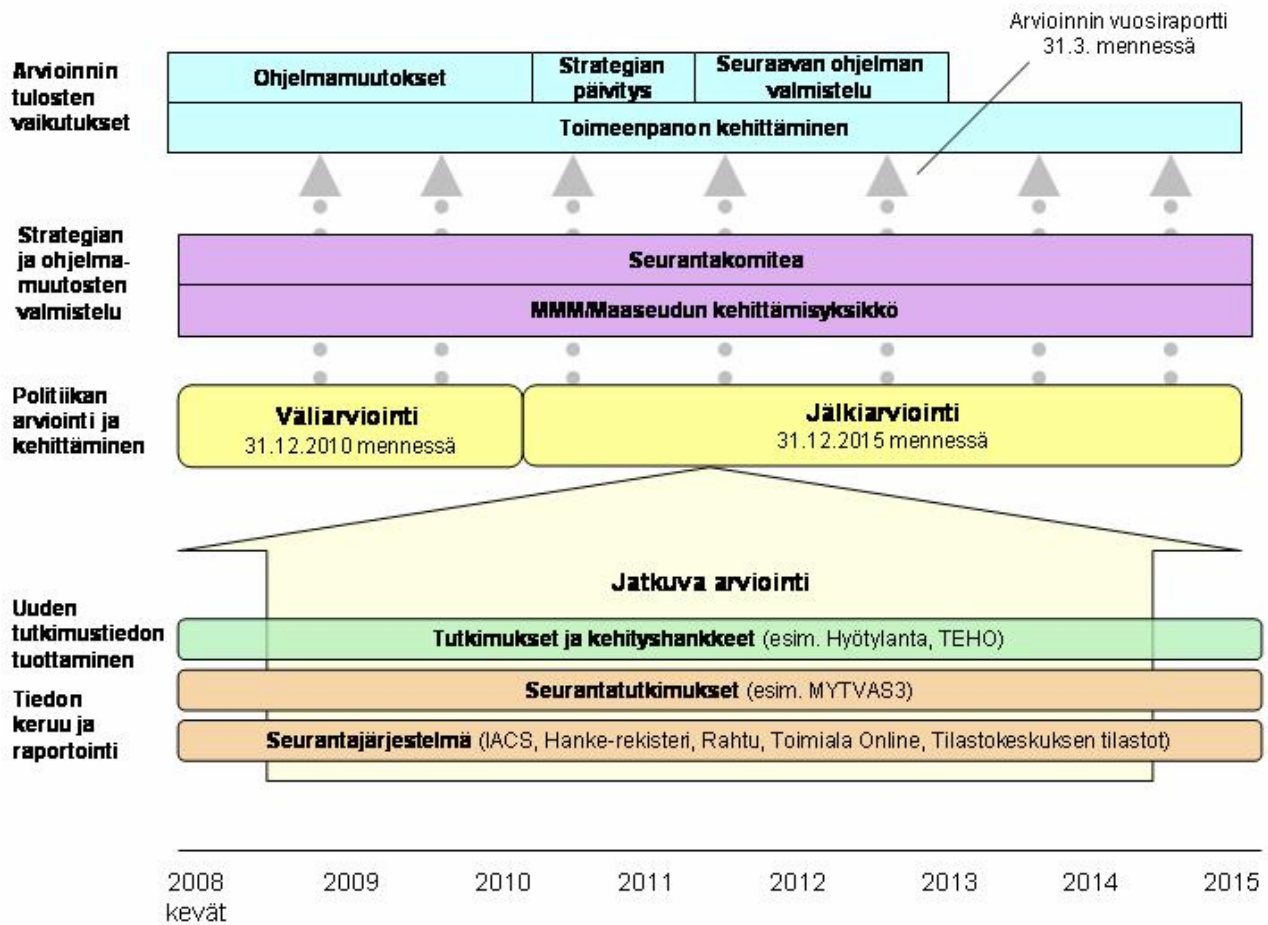
Jatkuvan arvioinnin kuvaus

Ohjelman arviointi perustuu interaktiiviseen ja osallistavaan prosessiin, johon osallistuvat kaikki ohjelman eri toimijatahot. Ohjelman toteuttajaverkosto (johon kuuluvat maa- ja metsätalousministeriön lisäksi kaikki ohjelman toteuttamiseen osallistuvat tahot) muodostaa yhdessä oppivan organisaation, jossa ohjelman toimivuutta ja osuvuutta parannetaan koko ohjelman voimassaolon ja toteutuksen ajan arvioinneista ja seurantajärjestelmistä saatavan sekä erillisselvitysten tuottaman tiedon pohjalta. Jatkuva arviointi koostuu seurantajärjestelmästä, ulkopuolisten arvioitsijoiden tekemästä arvioinnista sekä tutkimuksista ja erillisselvityksistä.

Maa- ja metsätalousministeriö järjestää keväällä 2008 avoimen tarjouskilpailun ohjelman ulkopuolisten arvioitsijoiden valitsemiseksi koko ohjelmakaudelle. Arvioitsijat raportoivat työstään vuosittain arvioinnin ohjausryhmälle ja arvioinnin vuosiraportin tuloksia käsitellään ohjelman seurantakomiteassa vuosittain. Näin varmistetaan, että arvioinnista nousevia tuloksia voidaan hyödyntää ohjelman toteutuksessa koko ohjelmakauden ajan.

Jatkuvan arvioinnin järjestelmä on kuvattu kuviossa 4.

Kuvio 4. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2007-2013 jatkuvan arvioinnin kuvaus.

5.4. Toimenpiteiden toteutuminen tavoitteisiin nähden

Hallintoviranomaisen ja seurantakomitean toimet ohjelman laadun ja tehokkuuden varmistamiseksi

Vuonna 2007 käynnistettiin luvussa 5.2. esitettyjä tutkimushankkeita ja -ohjelmia. Esimerkiksi maatalouden ympäristötuen vaikuttavuuden seurantatutkimuksen (MYTVAS) jatkumisella varmistetaan, että maatalouden ympäristötuen vaikuttavuutta voidaan seurata tehokkaasti myös ohjelmakaudella 2007-2013 ja tehdä seurantatutkimuksen tulosten perusteella tarvittaessa uusia toimenpide-esityksiä. Lannan sekä eloperäisen jätteen ja sivutuotteiden hyödyntämisvaihtoehtojen löytämiseksi käynnistetyn tutkimusohjelman (HYÖTYLANTA) tavoitteena on luoda uusia keinoja, joilla keskittyneen kotieläintalouden alueilla lanta saadaan nykyistä selvästi enemmän leviämään alueille, joiden ravinnetila edellyttää lannoittamista. Myös lannan levitysmenetelmiin ja -ajankohtiin liittyy edelleen kuorituksen kannalta selvitettäviä seikkoja.

Luvussa 3.5. esitettyjen ohjelmamuutosesitysten avulla tehostetaan strategian tavoitteiden saavuttamista ja ohjelman vaikuttavuutta. Maatalouden ympäristötukijärjestelmässä jo olevilla toimenpiteillä ja siihen v. 2007 esitetyillä muutoksilla on pyritty vahvistamaan ohjelman vaikutuksia hiilidioksidi- ja ammoniakkipäästöjen vähentämiseen, vesiensuojelun tehostamiseen ja biodiversiteetin lisäämiseen.

Maaseutuverkoston toiminta saatiin käyntiin vuoden 2007 aikana. Verkoston tehtävänä on tehostaa Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman tunnettuutta ja saada lisää toimijoita maaseudun kehittämisen pariin.

Maa- ja metsätalousministeriölle jätettiin seurantakomitean kokouksessa 16.8.2007 Keski-Pohjanmaan liiton toimesta ohjelman muutosesitys riittämättömäksi katsotun teknisen avun johdosta. Muutosesityksessä todetaan, että ilman teknisen avun korotusta ohjelman toteuttaminen tulee olemaan hidasta, koska ei ole riittävästi henkilökuntaa käsittelemään hankehakemuksia, maksatushakemuksia ja tekemään vaadittavia tarkastuksia. Muutosesityksessä esitetään teknisen avun osuuden nostamista 1,5 %:n koko ohjelman rahoituskehystä.

Seurantaindikaattoreihin ja asetettuihin tavoitteisiin perustuva analyysi

Vuoden 2007 osalta ei toimintalinjojen 1, 3 ja 4 osalta ole saatavissa hakemustietoja seurantajärjestelmästä, joten hakemustiedot on koottu TE-keskusten ja toimintaryhmien laatimista vuosittaisista raporteista. Osa TE-keskuksista totesi, että ilmoitettu hakemusten jakautuminen toimintalinjoihin ja erityisesti toimenpiteisiin perustuu arvioon.

Toimintalinjan 1 toimenpiteiden 111, 123 ja 124 tavoitteena on, että koko ohjelmakaudella hakemuksia tulee yhteensä 1450-1500 kappaletta. Vuoden 2007 loppuun mennessä TE-keskuksiin oli tullut vireille yhteensä 353 hanketta ja yritystukihakemusta koskien toimenpiteitä 111, 123 ja 124. Leader-ryhmissä vuoden 2007 loppuun mennessä oli vireillä 52 toimenpiteen 411 hanketta ja yritystukea.

Toimintalinjan 3 toimenpiteiden (311, 312, 313, 321, 322, 323, 331) tavoitteena on, että koko ohjelmakaudella hakemuksia tulee yhteensä 23 800 kappaletta. Vuoden 2007 loppuun mennessä TE-keskuksiin oli tullut vireille yhteensä 1 134 toimintalinjan 3 hanketta ja yritystukea. Leader-ryhmissä vuoden 2007 loppuun mennessä oli vireillä 382 toimenpiteen 413 hanketta ja yritystukea. TE-keskuksiin saapuneista hakemuksista selvä enemmistö oli yritystukia; hanketukia oli vain muutamia kappaleita kussakin TE-keskuksessa vireillä. Toimintaryhmiin vireille tulleista hankkeista hieman alle puolet oli yritystukia.

Kansainvälisiä ja alueiden välisiä hankehakemuksia (toimenpide 421) saapui 35 kappaletta vuoden 2007 loppuun mennessä Leader-toimintaryhmiin (tavoite koko ohjelmakaudelle 900 hakemusta). Toimintaryhmät puolsivat kolmea toimenpiteen 412 mukaista erityisympäristötukitoimea vuoden 2007 aikana. Leader-toiminnan tavoitteena on koko ohjelmakauden aikana saada 9 000 ympäristötuki-, hanke- ja yritystukihakemusta. Vuoden 2007 aikana Leader-ryhmiin hakemuksia oli saapunut yhteensä 472 kpl.

Toimintalinjojen 1, 3 ja 4 hakemusten määriä voidaan pitää hyvänä, kun otetaan huomioon, että yritystukien haku alkoi TE-keskuksissa kesäkuun alussa ja 21.8. Leader-ryhmissä sekä hanketukien haku syyskuun puolivälissä. Hyväksyttävien hakemusten määrää ja tavoitetta ei voida arvioida, koska päätöksenteko linjojen 1,3 ja 4 osalta ei käynnistynyt vuoden 2007 aikana.

Toimintalinjan 2 osalta ohjelman liitteessä 8 esitetyt tavoitteet saavutettiin tulos- ja tuotosindikaattoreiden osalta lähes kokonaan. Luonnonhaittakorvausta saavien tilojen lukumäärä laski mutta samalla ala, jolle luonnonhaittakorvausta maksettiin, pysyi lähes ennallaan. Myös ympäristötuen osalta tavoitteet pääosin saavutettiin. Ympäristötukeen sitoutuneiden tilojen lukumäärä väheni ja ala, jolle tukea maksettiin pysyi lähes ennallaan. Ympäristötuen sitoumusala oli 94 prosenttia käytettävissä olevasta maatalousmaasta ja ympäristötukea saaneiden viljelijöiden osuus kaikista tukea saaneista viljelijöistä oli 91 prosenttia. Ympäristötuen lisätoimenpiteiden osalta kaikkien toimenpiteiden osalta tavoitteita ei saavutettu. Ympäristötuen erityistukisopimusten osalta tavoitteet saavutettiin hyvin. Erityistukista luonnonmukaisen tuotannon pinta-ala jäi tavoitteesta, mutta ala kasvoi hieman vuodesta 2006.

Taulukoissa 5-8 esitetään maatalouden ympäristötuen yksityiskohtaiset tiedot vuodelta 2007. Taulukoissa ei ole huomioitu takaisinperintöjä.

Taulukko 5: Vuoden 2007 aikana maksetut ohjelmakauden 2007-2013 mukaiset ympäristötuen perustoimenpiteet (kpl, ha, euroa).

	kpl	soveltamisala, ha	fyysinen ala, ha	euroa
Maatalouden ympäristötuen perustoimenpiteet	53 879	2 107 997	1 963 891	189 429 617

Taulukko 6: Vuoden 2007 aikana maksetut ohjelmakauden 2007-2013 mukaiset puutarhakasvien perustoimenpiteet (kpl, ha, euroa).

	kpl	fyysinen ala, ha	euroa
Puutarhakasvien perustoimenpiteet	6 473	36 055	10 222 172

Taulukko 7: Vuoden 2007 aikana maksetut ohjelmakauden 2007-2013 mukaiset ympäristötuen lisätoimenpiteet (kpl, ha, euroa).

	kpl	tavoite, kpl/v	ha	tavoite, ha/v	euroa	tavoite, €/v
Vähennetty lannoitus	7 152	4 000	131 995	140 000	1 317 913	1 000 000
Typpilannoituksen tarkentaminen peltokasveilla	15 000	2 900	757 213	100 000	17 354 332	2 000 000
Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys ja kevennetty muokkaus	20 686	13 000	533 129	300 000	5 852 222	5 000 000
Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys	6 359	4 900	242 813	110 000	7 276 696	5 000 000
Peltojen tehostettu talviaikainen kasvipeitteisyys	11 409	6 900	424 849	180 000	19 084 197	11 000 000
Viljelyn monipuolistaminen	3 010	5 100	193 329	180 000	4 613 247	4 000 000
Laajaperäinen nurmituotanto	948	2 300	28 085	60 000	1 537 971	4 000 000
Lannan levitys kasvukaudella	3 611	7 700	172 066	270 000	4 632 335	7 000 000
Ravinnetase	5 435	27 400	223 830	960 000	4 025 144	17 000 000
Kerääjäkasvien viljely	327	1 100	21 590	40 000	277 247	500 000
Typpilannoituksen tarkentaminen puutarhakasveilla	145	900	1 647	4 500	146 563	400 000
Katteen käyttö monivuotisilla puutarhakasveilla	1 386	2 000	5 607	5 500	1 422 566	1 500 000
Tuhoeläinten tarkkailumenetelmien käyttö	1 617	2 500	23 258	15 000	3 324 971	2 000 000
					70 865 403	

Taulukko 8: Vuoden 2007 aikana maksetut erityistukisopimukset (kpl, ha/ey, euroa). Luvuissa ovat mukana myös ohjelmakauden 2000-2006 sopimukset.

	kpl	tavoite, kpl/v	ha / ey	tavoite ha, ey/v	euroa	tavoite, €/v
Suojavyöhykkeen perustaminen ja hoito	2 776	2 500	7 518	7 500	3 576 122	3 000 000
Monivaikutteisen kosteikon hoito	298	250	201	250	102 690	120 000
Pohjavesialueiden peltoviljely	139	150	1 343	1 300	156 139	160 000
Valumavesien käsittelymenetelmät	1 428	1 400	21 601	9 000	3 113 733	1 000 000
Luonnonmukainen tuotanto	3 606	3 700	158 716	200 000	18 150 326	25 000 000
<i>josta luonnonmukainen kotieläintuotanto</i>	<i>443</i>		<i>26 230</i>	<i>35 000</i>	<i>2 704 399</i>	
			<i>20906 ey</i>			
Perinnebiotooppien hoito	2 257	2 300	21 666	26 000	6 964 155	8 000 000
Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen	1 255	2 500	5 674	10 000	2 115 500	4 000 000
Alkuperäisrotujen kasvattaminen	1 126	1 200	4626 ey	5 000 ey	1 304 056	1 000 000
Alkuperäiskasvien viljely	5	6	6	6	1 711	3 000
<i>Ohjelmakaudelle 2007-2013 poistettut sopimukset</i>						
Tehostettu peltojen kalkitus	35		376		32 609	
Maiseman kehittäminen ja hoito	859		2 847		928 036	
Lannan käytön tehostaminen	3 987		75 695		5 115 718	
	17 771		295643 ha		41 560 795	
			25532 ey			

Tekninen apu

Alkuvuodesta 2007 maa- ja metsätalousministeriö vahvisti väliaikaisen käyttösuunnitelman maaseudun kehittämisohjelmien teknisestä apua koskevan valtioneuvoston mukaisesti (25/2007). Maa- ja metsätalousministeriö osoitti helmikuussa 2007 väliaikaisen käyttösuunnitelman mukaiset myöntövaltuudet TE-keskuksille, maa- ja metsätalousministeriön toimeenpanolinjalle ja politiikkalinjalle sekä maaseutuverkostolle. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman seurantakomitea hyväksyi 16.8.2007 pitämässään kokouksessa varsinaisen vuoden 2007 teknisen avun käyttösuunnitelman. Kokouksessa käsiteltiin myös ohjelmakauden 2007-2013 teknisen avun suuntaa antava käyttösuunnitelma.

Kaikki 15 TE-keskusta, maa- ja metsätalousministeriö, maaseutuverkosto sekä Maaseutuvirasto (myöntövaltuus, joka osoitettiin maa- ja metsätalousministeriön toimeenpanolinjalle) sitoivat käytössään olevan myöntövaltuuden tekemällä teknisen avun käyttöä koskevat suunnitelmat. Vuoden 2007 loppuun mennessä oli maksettu 361 248 euroa teknistä apua. Teknisen avun maksupäätöksen vuoden loppuun

mennessä olivat Maaseutuviraston lisäksi tehneet seuraavat TE-keskukset; Varsinais-Suomi, Satakunta, Häme, Etelä-Pohjanmaa ja Lappi. Teknisen apu hallinnoidaan Hanke2000-järjestelmän kautta, myöhemmin siirrytään Hanke2007-järjestelmän käyttöön.

Vuoden 2007 aikana TE-keskuksissa suurin osa varoista käytettiin henkilöstön palkkauskuluihin. TE-keskuksissa palkatut henkilöt edesauttavat ohjelman toimeenpanoa mm. osallistumalla päätöksien ja maksatuspäätöksen valmisteluun. Maa- ja metsätalousministeriössä ja Maaseutuvirastossa merkittävä osa teknisestä avusta käytettiin palkkauskuluihin ja ohjelmakauden 2007-2013 käynnistymisestä viestimiseen. Erityisesti Maaseutuvirasto, mutta myös TE-keskukset ja maa- ja metsätalousministeriö järjestivät koulutuksia ja tiedotustilaisuuksia, joissa käsiteltiin uutta ohjelmakautta ja sen toimeenpanoa. Maaseutuverkostoyksikön käytännön toiminta käynnistyi loppuvuonna 2007, suurin osa loppuvuoden kuluista syntyi henkilöstön palkkauskuluista.

5.5. Täydentävyys muista yhteisen maatalouspolitiikan ja koheesiopolitiikan välineistä sekä Euroopan kalatalousrahastosta rahoitettujen toimien kanssa

Rakennerahastolain (1401/2006) 16 §:n mukaisesti sisäasianministeriön (nykyisin työ- ja elinkeinoministeriö) yhteydessä toimii rakennerahastoneuvottelukunta. Neuvottelukunnan kokoonpanosta, toimikaudesta ja tarkemmista tehtävistä on säädetty valtioneuvoston asetuksessa (311/2007). Neuvottelukunnan tehtävänä on maaseuturahaston osalta sen ja rakennerahastojen, kalatalousrahaston ja kansallisten toimien yhteensovitus keskushallinnossa. Neuvottelukunta seuraa myös rakennerahasto-ohjelmien tuloksellisuutta sekä arvioi niiden vaikuttavuutta ja raportoi niiden edistymisestä. Vuoden 2007 aikana rakennerahastoneuvottelukunta (RANE) kokoontui kahdesti toukokuussa ja lokakuussa.

Ensimmäisissä kokouksissa keskusteltiin neuvottelukunnan roolista ja tehtävistä, käytiin läpi tilannekatsauksia ohjelmien valmistelu- ja käynnistymistilanteesta sekä keskusteltiin ohjelmien yhteensovittamisen välineistä ja keinoista.

Suomessa toteutetaan ohjelmakaudella 2007–2013 alueellinen kilpailukyky ja työllisyys -tavoitetta sekä Euroopan alueellinen yhteistyö -tavoitetta. Kansallinen rakennerahastostrategia sekä EAKR-toimenpideohjelmat ohjelmakaudelle 2007 - 2013 hyväksyttiin Euroopan komissiossa syyskuussa 2007. Suomessa toteutetaan rakennerahastokaudella 2007-2013 viittä alueellista EAKR-ohjelmaa (Etelä-Suomi, Itä-Suomi, Länsi-Suomi, Pohjois-Suomi sekä Ahvenanmaa). Ohjelmista tuetaan yrityksiä ja alueiden rakenteellista kehitystä investoinneilla, joilla turvataan asukkaiden tasa-arvoisuus ja tulevaisuus eri maakunnissa, sekä edistetään työllisyyden parantamista, alueiden kilpailukykyyn kehittämistä ja elinvoimaisuuden lisäämistä. Tavoitteet kannustavat yrittäjyyteen, innovaatioiden ja verkostojen synnyttämiseen, oppimis- ja innovaatioympäristöjen kehittämiseen sekä alueiden saavutettavuuden parantamiseen.

Manner-Suomen ESR-ohjelman rahoitus on tarkoitettu vuosina 2007 - 2013 uusia työpaikkoja luovan yritystoiminnan ja yrittäjyyden lisäämiseen, osaavan työvoiman saatavuuden turvaamiseen, työnsaannin ja tasavertaisten työmarkkinoiden edistämiseen, monipuolisen osaamisen, osaamiskeskittymien, innovaatioympäristön ja työ- ja elinkeinoelämää tukevan infrastruktuurin kehittämiseen sekä kansainväliseen yhteistyöhön. Valtakunnallisesta ohjelmaosiesta rahoitettavien kehittämisohjelmien haku käynnistyi 10.12.2007 koko Suomessa lukuun ottamatta Itä-Suomen aluetta (Kainuu, Pohjois-Karjala, Pohjois-Savo ja Etelä-Savo). Itä-Suomelle on räätälöity oma rahoituskehys alueen erityisaseman vuoksi. Alueosioiden (Etelä, Länsi, Pohjoinen ja Itä) hakuajat vaihtelevat alueittain.

Alueellisesta ohjelmien yhteensovituksesta vastaavat maakuntien liitot. Niillä ja TE-keskuksilla on päävastuu varoja koskevasta päätöksenteosta. Aluehallintoviranomaiset ovat laatineet eri rahastojen rahoitusta koskevat yhteensovitus- ja valintakriteerit, jotka varmistavat varojen käytön yhteensovituksen.

5.6. Maaseuturahaston ja muiden rahoitusvälineiden välinen johdonmukaisuus

Maa- ja metsätalousministeriö rahoittaa kokonaan kansallisin varoin valtakunnallisia yleisiä maaseudun kehittämis- ja tutkimushankkeita. Rahoitetuilla hankkeilla on oltava valtakunnallista maaseutupoliittista merkitystä, ja niiden tulokset ovat sovellettavissa maaseudun kehittämistyöhön ja maaseutupoliittiseen päätöksentekoon. Valtakunnallisilla hankkeilla täydennetään alueilla tapahtuvaa kehittämistyötä, edistetään kehittämis- ja tutkimustyön verkostoitumista sekä edistetään neljännen maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman 2005-2008 ja maaseutupoliittisen erityisohjelman 2007-2010 toteuttamista. Hankkeet ovat keskeinen väline kansallisen maaseutupoliitiikan toteuttamisessa. Vuonna 2007 rahoitettiin 67 hanketta, joille myönnettiin yhteensä 2 674 700 euroa rahoitusta.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan sektoritutkimuksen toiminta-ajatuksena on, että tutkimus- ja kehitystoiminta tukee uusiutuvien luonnonvarojen kestävää käyttöä, edistää elinkeinotoiminnan kilpailukykyä sekä turvaa ihmisen ja luonnon hyvinvointia. Toiminta tuottaa tietoa ja osaamista päätöksenteon tueksi sekä innovaatioita elinkeinon kehittämiseksi. Vuoden 2007 painoalueina olivat: 1) Maatalouspolitiikan vaihtoehtoisten kehityspolkujen ennakointi sekä arvioitujen vaikutukset suomalaiseen elinkeinon, erityisesti uhat ja avautuvat mahdollisuudet, 2) Maatilayritysten kilpailukykyä lisäävä ja tukiriippuvuutta vähentävä tutkimus, 3) Maisemoinnin ja viherrakentamisesta aiheutuvien ympäristövaikutusten selvittäminen sekä 4) osallistuminen Suomen Akatemian ohjelmaan ”Ravitsemus, elintarvikkeet ja terveys”.

Kansallisella rahoituksella voidaan vaikuttaa uusien toimenpiteiden kehittämiseen ja käytössä olevien toimenpiteiden vaikuttavuuden seurantaan. TEHO ja HYÖTYLANTA (ks. luku 5.2.) ovat esimerkkejä kansallisen rahoituksen ja ohjelman toimenpiteiden hyvästä johdonmukaisuudesta.

6. TOIMEENPANON KEHITTÄMINEN JA OHJELMAN MUUTOSTARPEET

6.1. EU- tarkastukset

Euroopan komissio toteutti 10.-14.9.2007 välisenä aikana pinta-alaperusteisten tukien tarkastuksen. Tämä tarkastus sisälsi myös toimintalinjan 2 luonnonhaittakorvaukset ja maatalouden ympäristötuet. Komission tarkastuksen tavoitteena oli varmistua siitä, että pinta-alaperusteisten tukijärjestelmien hallinto ja valvonta on ollut yhteisön lainsäädännön mukaista. Tarkastus kohdistui kaikkiin EU:n rahoittamiin pinta-alaperusteisiin tukiin vuosien 2006 ja 2007 osalta. Tarkastus suoritettiin maa- ja metsätalousministeriössä sekä Maaseutuvirastossa ja tuensaajien luona Uudellamaalla ja Kaakkois-Suomessa. Tarkastusta koskeva raportti saapui helmikuussa 2008. Raportin käsittely on vielä kesken.

6.2. Hallinnon näkökulma

Ohjelmakauden 2007-2013 alku aiheutti vuonna 2007 lisätyötä toimeenpanon kannalta. Ohjelman sisältö varmistui vasta komission päätöksellä 10.8.2007. Toimintalinjalla 2 jouduttiin tekemään kevään 2007 varsinaisen tukihaun jälkeen täydentäviä ehtoja ja lisätoimenpiteitä koskevia muutoksia. Koska sitomusehtoja jouduttiin muuttamaan varsinaisen päähaun jälkeen, viljelijät saivat mahdollisuuden jättää uuden sitoumuksen kesäkuussa. Koska lannan käytön tehostamisen erityistukisopimus piti poistaa ohjelmasta, jouduttiin vuonna 2007 jätettyihin lannankäytön tehostamista koskeviin erityistukisopimusten hakemuksiin tekemään loppusyksystä kielteiset päätökset TE-keskuksissa.

TE-keskukset pitivät vuosittaisissa raporteissaan toimintalinjan 2 osalta onnistumisena sitä, että ympäristötukeen sitoutuneiden viljelijöiden määrä on korkea. TE-keskuksissa koettiin vaikeaksi se, että tukihaun aikana tiedottaminen ja viljelijöiden kouluttaminen jouduttiin tekemään tilanteessa, jossa ohjelman lopullinen sisältö ei ollut vielä varmistunut.

Uuden ohjelmakauden käynnistämisestä aiheutuvien töiden lisäksi Maaseutuviraston perustaminen aiheutti haasteita toimeenpanolle vuoden 2007 aikana.

Toimintalinjojen 1, 3 ja 4 osalta TE-keskukset ja toimintaryhmät pitivät pahimpana ongelmana myöhään voimaan tulleita kansallisia asetuksia, puutteellisia ja viivästyneitä toimeenpanon ohjeita sekä sitä, ettei Hanke-järjestelmä käynnistynyt vuoden 2007 aikana. Toisaalta osa TE-keskuksista totesi suuren hakemusmäärän todistaneen, että yritys- ja haketukien haun avaaminen ennen ohjeiden valmistumista osoittautui oikeaksi ratkaisuksi. TE-keskukset pitivät myönteisenä asiana vilkasta yritystukien hakemista. Ongelmaksi koettiin toimintalinjan 1 tukitoimien epäselvyys, toimintalinjoista 1 ja 3 rahoitettavien toimien rajanvedon epäselkeys sekä investointitukien osalta rakentamiseen liittyvien kustannusten hyväksymismenettelyjen epäselvyydet. Hanketukien osalta eri tukimuotojen ja niiden sisällä erilaisten kustannusten hyväksyttävyyden on aiheuttanut epätietoisuutta samoin kuin yritys kohtaisten toimien rajaukset. Useiden ohjelma- ja säädösmuutosten todettiin lisäävän epäselvyyttä ja osoittavan valmistelun puutteellisuutta. Suureksi pettymykseksi toimintaryhmät kuvasivat sen, ettei uusi ohjelmakausi tuonutkaan luvattua byrokratian vähenemistä vaan entistä monimutkaisempia ja työlämmät hankkeiden ja yritystukien haku- ja maksatusmenettelyt.

Osassa TE-keskuksissa teknisen avun riittämättömyys on aiheuttanut vähentyneiden henkilöstöressurssien myötä ongelmia. Toimintaryhmät pitivät myönteisenä asiana sitä, että kaikki ryhmät ovat Leader-ryhmiä ja yhden ohjelman rahoituksen piirissä. Toisaalta toimintaryhmien toimintarahaa riittämättömyys suhteessa lisääntyneisiin tehtäviin nähdessä huolestutti.

Vain osa toimintaryhmistä ja muutama TE-keskus antoi raporteissaan palautetta maaseutuverkostoyksikön toiminnasta. Verkostoyksikköä kiiteltiin koulutussuunnitelmien laajuudesta ja yksittäisistä koulutuksista (mm. toimintaryhmien hallituksen jäsenille järjestetystä koulutuksesta). Osa toimintaryhmistä koki maaseutuverkostoyksikön toiminnan jääneen vielä vieraaksi tai kaukaiseksi toimijoille. Verkostoyksiköltä jäätin toivomaan luvattua hankeopasta. Lisäksi toivottiin, että jatkossa koulutukset eivät osuisi samoihin viikkoihin Maaseutuviraston koulutuksien kanssa.

Kaikilta keskushallinnon toimijoilta toivottiin enemmän aktiivista, säännöllistä ja yhtenäistä tiedottamista siitä, missä valmistelussa mennään ja myös tiedossa olevista viivästyksistä. Maaseutuvirastoa kiiteltiin palautetta keräävien työryhmien perustamisesta.

6.3. Asiakkaan näkökulma

Toimintalinjan 2 osalta toimeenpano käynnistyi ohjelmakauden alusta. Ympäristötukeen hakuajankäynnin ja sen jälkeenkin tulleet muutokset aiheuttivat paljon kritiikkiä niin EU:ta kuin kansallista hallintoa kohtaan. Ohjelman toimeenpanon käynnistymisen viivästyminen toimintalinjojen 1, 3 ja 4 osalta aiheutti toimijoissa epätietoisuutta. Negatiivisena koettiin se, että vuoden 2007 aikana ei tehty yhtään hankepäätöstä. TE-keskukset ja toimintaryhmät ovat raporteissaan kuvanneet päätöksenteon viivästyksen aiheuttaneen yksittäisille tuensaajille kohtuuttomia tilanteita. Sekä TE-keskukset että toimintaryhmät ovat kokeneet vaikeaksi, ettei tuensaajille ole pystytty kertomaan epäselvän ohjeistuksen pohjalta, millaisia toimia rahoitetaan, eikä riittävän ajoissa myöskään päätöksenteon ja maksatuksien alkamisajankohtaa.

Kylä-, kunta- ja seutukuntatoimijoiden näkökulmasta hyvä asia oli, että toimintaryhmien työ jatkuu ja se kattaa koko maan. Toimintaryhmien kautta maaseudun kehittäminen on lähellä todellisia tarpeita ja kehittämis- ja koulutushankkeet voidaan räätälöidä oikeiden asioiden ja todellisten ongelmien ratkaisemiseksi.

Positiiviseksi asiaksi nähtiin, että nuorten ja naisten näkökulmasta ohjelmakauden 2000-2006 arviointi on otettu vakavasti ja ohjelmassa on lisätty nuorten ja naisten painoarvoa. Myönteisenä kehityksenä nähtiin myös se, että TE-keskusten valintakriteereissä oli otettu huomioon myös nuoriin kohdistuvia kriteereitä.

6.4. Ohjelman muutostarpeet

Tilatukijärjestelmään kuuluvan velvoitekesantojärjestelmän poistuminen kokonaan vuoden 2009 alusta aiheuttaa muutostarpeita maatalouden ympäristötukeen. Suomi tulee esittämään ohjelmanmuutoksen, jolla pystytään turvaamaan pitkäaikaisesta kesannoinnista aiheutuvat myönteiset ympäristövaikutukset.

Lisäksi maatalouden ympäristötukeen on valmisteltu peltomaan biologisia ja fysikaalisia ominaisuuksia parantavia toimenpiteitä.

Kansallisesta lainsäädännöstä johtuvista syistä toimenpidettä 121 (maatilojen nykyaikaistaminen) tullaan tarkentamaan.

Liitteet

Liite 1 Manner-Suomen maaseudun kehittämissuohjelman 2007-2013 maksatukset vuonna 2007

Liite 2 Manner-Suomen maaseudun kehittämissuohjelman 2007-2013 tuotos- ja tulosindikaattorit

Manner-Suomen maaseudun kehittämissuoritelman 2007-2013 maksatukset

	Q4 2006		Q3 2007		Q4 2007		Q4 2006-Q4 2007		Q4 2006-Q3 2007		1.1.-31.12.2007	
	Maaseuturahasto	Julkisen rahoituksen rahotus	Maaseuturahasto	Julkisen rahoituksen rahotus	Maaseuturahasto	Julkisen rahoituksen rahotus	Maaseuturahasto	Julkisen rahoituksen rahotus	Maaseuturahasto	Julkisen rahoituksen rahotus	Maaseuturahasto	Julkisen rahoituksen rahotus
111 Ammatillista koulutusta ja tiedonusta koskevat toimet	83 036	279 506	-	-	-	279 506	83 036	279 506	83 036	279 506	-	-
112 Nuorten viljelijöiden abotistuki	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
113 Vainaselaie	1 872 333	4 366 117	7 368 243	16 513 263	1 332 750	2 361 667	10 573 327	23 841 047	9 240 577	20 879 380	8 700 994	19 474 930
121 Maatiöjen nyvakaistaminen	-	48 211	-	-	-	34 922	63 926	195 627	48 211	160 705	15 715	34 922
123 Maa- ja metsätaloustuotteiden arvon lisääminen	-	-	-	-	15 715	-	-	-	-	-	-	-
124 Uudet tuotteet, menetelmät ja teknikat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toimintalinja 1 yhteensä	2 003 580	4 806 328	7 368 243	16 513 263	1 348 465	2 996 589	10 720 289	24 316 180	9 371 824	21 319 591	8 716 708	19 509 632
211 Vuoristoalueilla maksettavat luonnonhaittakorvaukset	210 948	619 939	66 409 352	233 605 553	162 893	581 632	66 783 193	234 801 123	66 620 300	234 219 491	66 572 244	234 187 184
212 Muilla luonnonhaitta-alueilla maksettavat korvaukset	103 785	415 063	51 995 596	185 698 384	370 128	1 321 848	52 469 510	187 435 295	52 099 382	186 113 447	52 365 725	187 020 232
214 Maatalouden ympäristötuet	3 104 684	9 041 850	84 197 602	300 709 743	3 902 721	13 951 337	91 205 006	323 702 931	87 302 286	309 751 593	88 100 323	314 661 080
215 Eläinten hyvinvointia edistävät tuet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
216 E-ruokinnolliset investoinnit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
221 Maatalousmaan ensimmäinen metsitys	527 400	1 054 808	570 560	2 038 018	203 485	729 520	1 301 445	3 822 346	1 087 960	3 082 826	774 045	2 767 538
Toimintalinja 2 yhteensä	3 946 818	11 125 660	202 173 110	722 051 696	4 639 227	16 594 337	210 759 154	749 761 695	206 119 927	733 177 358	206 812 337	738 636 035
311 Taloudellisen toiminnan laajentam. maatalouden ulkopuolelle	345 767	1 152 557	-	-	3 021	6 714	348 788	1 159 271	345 767	1 152 557	3 021	6 714
312 Mikroyritysten kehittäminen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
313 Matkailualueiden edistäminen	62 252	207 508	-	-	37	83	62 290	207 591	62 252	207 508	37	83
321 Elinkemelmän peruspalvelut	175 572	672 217	-	-	-	-	175 572	672 217	175 572	672 217	-	-
322 Kylien kunnossu ja kehittäminen	13 200	44 559	-	-	-	-	13 200	44 559	13 200	44 559	-	-
323 Maaseutuperinnön säilyttäminen ja edistäminen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
331 Koulutus ja tiedotus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toimintalinja 3 yhteensä	596 791	2 076 840	-	-	3 059	6 796	599 850	2 083 638	596 791	2 076 840	3 059	6 796
411 Kilpailukyky	10 253	34 177	-	-	-	-	10 253	34 177	10 253	34 177	-	-
412 Ympäristömaankäyttö	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
413 Etäinätatuinnonpoistaminen	243 626	812 088	1 065	2 489	-	-	242 561	809 600	242 561	809 600	1 065	2 489
421 Yhteistyö	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
431 Toimintakustann., pätevyöden hankkim. ja toiminnan edistäminen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toimintalinja 4 yhteensä	253 879	846 265	1 065	2 489	-	-	252 814	843 777	252 814	843 777	1 065	2 489
Toimintopöte 511	-	-	-	-	162 561	361 248	162 561	361 248	-	-	162 561	361 248
Kaikkii yhteensä	6 801 068	18 855 093	209 540 289	738 562 472	6 153 312	19 948 972	222 494 689	777 366 537	216 341 357	757 417 565	215 653 601	758 511 444